

Åtgärdsprogram för att förkorta studietiderna vid högskolorna

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2004:5

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä.

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar.

Åtgärdsprogram för att förkorta studietiderna vid högskolorna

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2004:5

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Undervisningsministeriet
Utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen
Sjötullsgatan 10, Helsingfors
PB 29, 00023 Statsrådet

<http://www.minedu.fi/julkaisut/index.html>
Universitetstrycket, Helsingfors 2003

ISBN 952-442-710-9 (htf)
ISBN 952-442-705-2 (PDF)
ISSN 1458-8102

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2004:5

Presentationsblad

Utgivare
Undervisningsministeriet

Utgivningsdatum
21.11.2003

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare) Ordförande: överdirektör Arvo Jäppinen Medlemmar/sekreterare: undervisningsrådet Anita Lehikoinen, undervisningsrådet Ari Saarinen, undervisningsrådet Hannu Sirén	Typ av publication Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar Uppdragsgivare Undervisningsministeriet Datum för tillsättande av organet 18.6.2003 Dnr 33/043/2002		
Publikation (även den finska titeln) Åtgärdsprogram för att förkorta studietiderna vid högskolorna (Korkeakoulujen opintoaikojen lyhentämisen toimenpideohjelma)			
Publikationens delar Promemoria			
Sammandrag Undervisningsministeriet tillsatte 18.6.2003 en arbetsgrupp för att bereda det åtgärdsprogram som anges i regeringsprogrammet. Åtgärdsprogrammets syfte är att förkorta studietiderna så att examina avläggs inom angiven tid. Parallellt med arbetsgruppen arbetade också en utredningsman som hade i uppdrag att utarbeta ett förslag till utveckling av studiestödet. Undervisningsministeriet tillsatte en gemensam styr- och uppföljningsgrupp för arbetsgruppen och utredningsmannen. Utgångspunkten för arbetsgruppens arbete var regeringsprogrammets mål om att förlänga finländarnas yrkesverksamma liv. Regeringens mål baserar sig på den stora förändring som inträffar till följd av åldersstrukturen i samhället. Befolkningen i arbetsför ålder (15–55 år) minskar med nästan 350 000 personer under de följande 20 åren samtidigt som antalet personer över 65 år ökar med nästan 450 000. De unga åldersklasserna är inte stora nog för att ersätta den arbetskraft som försvinner från arbetslivet. Den åldrande befolkningen och den krympande gruppen skattebetalare förutsätter att finansieringen omfördelas och att det vidtas nya åtgärder för att påskynda de ungas övergång till arbetslivet. Arbetsgruppen behandlade åtgärder för att påskynda universitets- och yrkeshögskolestudierna. I Finland avläggs högre högskoleexamen vid i genomsnitt 27 års ålder och yrkeshögskoleexamen vid 25 års ålder. Siffrorna är höga internationellt sett. De främsta orsakerna till att studierna drar ut på tiden och examen avläggs sent är enligt arbetsgruppen följande: <ul style="list-style-type: none">- övergången från det andra stadiet till högre utbildning sker långsamt- studierna bedrivs de facto på deltid- det finns brister i undervisningsarrangemangen, studiehandledningen och stöddarrangemangen- förvärvsarbete är mycket vanligt, endast en del hänför sig till studierna- examina är av större omfattning än vad som krävs, detta gäller i synnerhet vid universiteten- en snabb genomströmning stöds inte tillräckligt i högskolornas finansieringssystem. Arbetsgruppen har berett ett åtgärdsprogram i 10 punkter. Dess mål är att utveckla studieprocesserna vid högskolorna med hjälp av nya examensstrukturer och undervisningsplaner, definiera studierätten vid universiteten noggrannare, utveckla individuella undervisningsplaner för de studerande och effektivisera utnyttjandet av läsåret. Arbetsgruppen föreslår dessutom att studierätten vid universiteten i och med den nya examensstrukturen begränsas så, att högre eller lägre högskoleexamen avläggs inom en tid som med högst två år överskrider deras sammanlagda omfattning. Dessutom kan en studerande vara frånvaroanmäld under högst två läsår under studierna. Av särskilda skäl kan en studerande beviljas fortsatt studierätt. Utgångspunkten för åtgärdsprogrammet är att utbildning som leder till examen fortfarande skall vara avgiftsfri. Möjligheterna att utnyttja samfinansierad vuxenutbildning vid examensinriktad utbildning utökas. Högskolornas finansieringssystem utvecklas så att det stöder effektiva studier. Detta sker bl.a. genom att indikatorerna för den resultatbaserade finansieringen utvecklas. Arbetsgruppen föreslår dessutom att det i samråd med arbetsmarknadsparterna utarbetas spelregler som stöder förvärvsarbete och praktik som hänför sig till studierna och som gör det möjligt för studerande som rekryterats till arbetslivet att fortsätta studierna fram till examen.			
Nyckelord högskolestudier, studietider, individuell undervisningsplan, studierätt			
Övriga uppgifter			
Seriens namn och nummer Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2004:5	ISSN 1458-8102	ISBN 952-442-710-9 (htf) 952-442-705-2 (PDF)	
Sidoantal 37	Språk svenska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Universitetstrycket		Förlag Undervisningsministeriet	

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetusministeriö

Julkaisun päivämäärä
21.11.2003

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)	Julkaisun laji Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä	
Puheenjohtaja: Ylijohtaja Arvo Jäppinen	Toimeksiantaja Opetusministeriö	
Jäsenet/sihteerit: Opetusneuvos Anita Lehikoinen, opetusneuvos Ari Saarinen, opetusneuvos Hannu Sirén	Toimielimen asettamispvm 18.6.2003	Dnro 33/043/2003

Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen)
Korkeakoulujen opintoaikojen lyhentämisen toimenpideohjelma (Åtgärdsprogram för att förkorta studietiderna vid högskolorna)

Julkaisun osat Muistio

Tiivistelmä

Opetusministeriö asetti 18.6.2003 työryhmän valmistelemaan hallitusohjelman edellyttämää toimenpideohjelmaa, jonka tavoitteena on edistää tutkintojen suorittamista tavoiteajassa. Työryhmän kanssa rinnakkain toimi selvitysmies, joka laati esityksen opintotuen kehittämiseksi. Opetusministeriö asetti työryhmälle ja selvitysmiehelle yhteisen ohjaus- ja seurantaryhmän.

Työryhmän työn lähtökohdaksi oli hallitusohjelman tavoite suomalaisten työurien pidentämisestä. Hallituksen tavoite perustuu siihen suureen muutokseen, joka tapahtuu yhteiskunnan ikärakenteen kehityksen johdosta. Työikäinen 15–55-vuotias väestö pienenee seuraavan 20 vuoden kuluessa lähes 350 000 hengellä. Samaan aikaan yli 65-vuotiaiden määrä kasvaa lähes 450 000:lla. Nuorisoikäluokkien koko ei riitä korvaamaan työelämästä poistuvaa työvoimaa. Ikääntyvä väestö ja kapeneva verotuspohja edellyttävät julkisen rahoituksen uudelleen kohdentamista ja uudenlaisia keinoja nuorten työmarkkinoille siirtymisen nopeuttamiseksi.

Työryhmä käsittelee yliopisto- ja ammattikorkeakoulujen opintojen nopeuttamista.

Suomessa ylempi korkeakoulututkinto suoritetaan keskimäärin 27-vuoden iässä ja ammattikorkeakoulututkinto 25-vuoden iässä. Luvut ovat kansainvälisesti korkeita. Työryhmä katsoi, että opintojen pitkittymiseen ja tutkinnon myöhäiseen suorittamiseen vaikuttavat seuraavat keskeiset tekijät:

- hidas siirtyminen toiselta asteelta korkeakoulutukseen
- opintojen tosiasiallinen osa-aikaisuus
- puutteet opetusjärjestelyissä, opinto-ohjauksessa ja opetuksen tukijärjestelyissä.
- runsas työssäkäynti, josta vain osa liittyy opintoihin
- normilaajuutta laajemmat tutkinnot etenkin yliopistoissa
- korkeakoulujen rahoitusjärjestelmät eivät riittävästi tue nopeaa valmistumista

Työryhmä on valmistellut 10-kohtaisen toimenpideohjelman. Sen tavoitteena on kehittää korkeakoulujen opiskeluprosesseja tutkintorakenteiden ja opetussuunnitelmien uudistamisen avulla, määrittää yliopistojen opiskeluoikeus nykyistä tarkemmin, kehittää opiskelijoille henkilökohtaiset opetussuunnitelmat sekä tehostaa lukuvuoden käyttöä.

Työryhmä ehdottaa lisäksi, että uuden tutkintorakenteen myötä opiskeluoikeus yliopistoissa rajataan siten, että ylempi tai alempi korkeakoulututkinto suoritetaan viimeistään kahta vuotta niiden yhteenlaskettua laajuutta pidemmässä ajassa. Lisäksi opiskelija voi ilmoittautua poissaolevaksi korkeintaan kahdeksi lukuvuodeksi opintojensa aikana. Erityisestä syystä opiskelija voi saada jatkoa opinto-oikeuteen.

Toimenpideohjelman lähtökohdaksi on, että tutkintoon johtava koulutus säilytetään maksuttomana. Yhteisrahoitteisen aikuiskoulutuksen käyttämällisyyksiä tutkintoon johtavassa koulutuksessa lisätään. Korkeakoulujen rahoitusjärjestelmää kehitetään tehokasta opiskelua tukevaksi mm. tuloksellisuusrahoituksen indikaattoreita kehittämällä.

Lisäksi työryhmä esittää, että työmarkkinaosapuolten kanssa laaditaan pelisäännöt, jotka tukevat opintoihin liittyvää työntekoa ja harjoittelua ja edistävät työelämään rekrytoitujen opiskelijoiden mahdollisuuksia jatkaa opintojaan tutkintoon saakka.

Avainsanat

Avainsanat (asiasanat) korkeakouluopinnot, opintoajat, henkilökohtainen opintosuunnitelma, opinto-oikeus

Muut tiedot

Sarjan nimi ja numero Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:5	ISSN 1458-8102	ISBN 952-442-710-9 (nid.) 952-442-705-2 (PDF)	
Kokonaissivumäärä 37	Kieli ruotsi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Yliopistopaino	Kustantaja Opetusministeriö		

Till undervisnings- ministeriet

Enligt regeringsprogrammet skall studerandenas studiesociala situation förbättras så att planmässiga heltidsstudier är möjliga och studietiderna förkortas. Dessutom utarbetar undervisningsministeriet genast i början av regeringsperioden ett åtgärdsprogram genom vilket avläggande av examina inom utsatt tid främjas. I detta sammanhang utvecklas studiestödssystemet så att det blir mera sporrande.

Undervisningsministeriet tillsatte en arbetsgrupp för utarbetandet av det åtgärdsprogram för avläggande av examina inom utsatt tid som förutsätts i regeringsprogrammet. Till ordförande kallades överdirektör Arvo Jäppinen och till medlemmar undervisningsrådet Anita Lehtikoinen och undervisningsrådet Ari Saarinen från universitetsenheten samt undervisningsrådet Hannu Sirén från yrkeshögskoleenheten.

Parallellt med arbetsgruppen kallade undervisningsministeriet licentiat i samhällsvetenskaper Eero Kurri till utredningsman för att utarbeta ett åtgärdsprogram gällande studiestödet och studerandenas studiesociala ställning. Utredningsmannen har deltagit i den ovan nämnda arbetsgruppens möten.

Undervisningsministeriet tillsatte en styr- och uppföljningsgrupp för att stöda beredningen av de åtgärdsförslag som avses ovan. Till ordförande för styr- och uppföljningsgruppen kallades kanslichef Markku Linna och till medlemmar tjänstemän vid undervisningsministeriet med ansvar för studiestödsärenden samt en företrädare för finansministeriet, universitetsrektorernas råd, rådet för yrkeshögskolornas rektorer ARENE, Finlands studentkårers förbund, Förbundet för studentföreningar vid yrkeshögskolorna i Finland SAMOK rf, Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund SAKKI rf, Finlands Gymnasistförbund och Folkpensionsanstalten.

Utgångspunkterna för och förslagen av arbetsgruppen för förkortade studietider vid högskolorna har behandlats fyra gånger vid styr- och uppföljningsgruppens möten.

Efter slutfört arbete överlämnar arbetsgruppen sin promemoria till undervisningsministeriet.

Helsingfors den 1 december 2003

Arvo Jäppinen

Anita Lehtikoinen

Ari Saarinen

Hannu Siren

Innehåll

1	Inledning	8
2	Studiernas framskridande vid högskolorna	10
2.1	Studerandenas åldersfördelning och utbildningsbakgrund	10
2.2	Studiernas längd	12
2.2.1	Universitet	12
2.2.2	Yrkehögskolor	13
2.3	Studiernas längd och utexamineringsålder i internationell jämförelse	14
2.4	Studieavbrott av studier och byte av bransch	15
2.5	Antalet studieveckor	16
2.6	Frånvaroanmälan	17
2.7	Vanligt att förvärvsarbete	18
3	De viktigaste orsakerna till att studierna drar ut på tiden och avbryts	19
3.1	Förvärvsarbete under terminerna	19
3.2	Faktisk omfattning av avlagda examina	20
3.3	Undervisningsarrangemang	21
3.4	Orsaker som hänför sig till systemet för antagning av studerande	23
3.5	Orsaker som hänför sig till högskolornas finansieringssystem	24
3.6	Studiestöd	25
4	Åtgärdsprogram för att effektivera studiernas framskridande och minska studieavbrotten	26
1	Examensstrukturen och undervisningsplanerna revideras (UVM, högskolorna)	26
2	Antagningen av studerande till universiteten revideras (UVM, universiteten)	28
3	Studierätten vid universiteten definieras närmare (UVM)	28
4	Studier som ingår i examen definieras klart på förhand (UVM, universiteten)	29
5	Den öppna universitetsundervisningen och den öppna yrkehögskoleundervisningen förtydligas (UVM, högskolorna)	30
6	Examensinriktad utbildning skall fortfarande vara avgiftsfri (UVM)	31
7	Studiestödssystemet revideras (UVM)	33
8	Högskolornas finansieringssystem utvecklas så att det stöder effektiva studier (UVM)	33
9	Användningen av terminerna effektiveras (högskolorna)	34
10	Med arbetsmarknadsparterna utformas spelregler för att förkorta studietiderna (UVM, arbetsmarknadsorganisationerna)	34
5	Verkningarna av åtgärdsprogrammet	36
	Verkningar för arbetsmarknaden	36
	Verkningar för högskolornas verksamhet	37
	Verkningar för studerandena	37

1 Inledning

Förlängning av finländarnas yrkesverksamma liv uppställs som ett mål i programmet för statsminister Matti Vanhanens regering. För detta förutsätts att de unga snabbare övergår från utbildning till arbetslivet och att arbetstagarna pensioneras senare än för närvarande. Förkortade studietider för dem som avlägger examen vid högskolorna har uppställts som ett centralt mål, och å andra sidan snabbare placering i studier.

Statsrådet uppställde redan i utvecklingsplanen för åren 1999-2004 som mål att högskolestuderande bör avlägga examen snabbare än för närvarande och att avbrytandet av studierna bör minskas. Som mål uppställdes att 75 procent av dem som inleder universitetsstudier skall avlägga högre högskoleexamen på fem år och kandidatexamen som föregår högre examen på tre år.

I praktiken avlägger bara ungefär en femtedel av universitetsstuderandena lägre högskoleexamen. Mediantiden för avläggande av högre högskoleexamen är sex år, men skillnaderna mellan olika utbildningsområden är stora. Bara ungefär en tredjedel av universitetsstuderandena avlägger högre examen på fem år. Utdragna studier är inte ett lika stort problem vid yrkeshögskolorna. Avbrytandet av studierna är däremot ett problem vid både universiteten och yrkeshögskolorna.

Trots att antaletamina vid universiteten har ökat kraftigt de senaste åren, har orsaken snarare varit att antalet antagna har ökat än att studierna har blivit effektivare. Yrkeshögskolesystemet permanentades och utvidgades under senare hälften av 1990-talet, och därför har antaletamina ständigt ökat.

I Finland avläggs högre högskoleexamen i genomsnitt vid 27 års ålder. Både de individuella och de branschvisa variationerna är stora. Yrkeshögskoleexamen avläggs i genomsnitt vid 25 års ålder, och de branschvisa variationerna är inte speciellt stora. Inom examensinriktad vuxenutbildning avläggs yrkeshögskoleexamen i genomsnitt vid 36 års ålder. Doktorsexamen avläggs i genomsnitt strax efter 36 års ålder. Ålderssiffrorna är höga internationellt sett.

Den höga åldern för avläggande av examen påverkas i hög grad av två faktorer: den långa övergångstiden från andra stadiet till högskolorna samt de utdragna högskolestudierna. Internationellt sett börjar barnen i Finland sin skolgång vid en hög ålder, vilket självfallet återspeglas i de övriga utbildningsstadierna. Mindre än hälften av de nya yrkeshögskole- och universitetsstuderandena är 20 år eller yngre. Utöver den sena skolgångsåldern bidrar också de utdragna gymnasiestudierna till detta. Fullgörandet av värnplikten medför i viss mån att studierna senareläggs.

Under de senaste 15 åren har utbildningssystemet effektiviserats på olika sätt. Under första hälften av 1990-talet betonades examensinriktningen för universitetsstudierna genom att resursstyrningen på basis av antalet nybörjarplatser vid universiteten slopades. I dagens styrsystem betonas avkastningen, i första hand examinas, betydelse, och finansieringssystemet har utvecklats med sikte på examen. Genom kvantitativa mål har universiteten gjorts uppmärksamma på betydelsen av avläggande av examen samtidigt som universitetens ansvar för användningen av offentliga medel har stärkts. Universiteten beslutar självständigt om antalet antagna studerande, men för resultatavtalsperioden 2004–2006 har man också kommit överens om universitetsvisa mål för antalet nya studerande.

Permanent yrkeshögskolor inrättades i medlet av 1990-talet. I det sammanhanget reviderades inte bestämmelserna om yrkeshögskolornas finansiering. Yrkeshögskolornas finansieringssystem påminner därför till sin struktur om yrkesläroanstalternas finansieringssystem, och avviker i betydande grad från universitetens finansieringssystem. Finansieringssystemet ändrades dock så att enskilda yrkeshögskolors finansiering påverkas av antalet "normaltidsstuderande", inte alla studerande. Följden blev att yrkeshögskolorna fäste mera avseende än förut vid att studerandena skulle avlägga examen inom en tid som motsvarar examens omfattning. I enlighet med regeringsprogrammet reformeras finansieringen av yrkeshögskolorna så att den blir mera sporrande. Avsikten är bland annat att antalet avlagda examina skall upptas som en faktor som påverkar finansieringen.

Utgående från utvecklingsplanen har undervisningsministeriet och universiteten vidtagit ett flertal åtgärder och startat ett flertal projekt för att förbättra kvaliteten på universitetsstudierna och universitetsexamina och förkorta studietiderna. Projekten fortgår, och dessutom har universiteten redan börjat revidera innehållet i alla examina som ett led i införandet av en tvåstegsmodell för examensstrukturen. Undervisningsministeriet har uppställt gemensamma mål för resultatavtalsperioden 2004–2006, vilka alla för sin del också syftar till att påskynda studierna. Universiteten godkände målen i samband med resultatförhandlingarna på våren 2003.

I denna promemoria fokuseras de viktigaste orsakerna till att studierna drar ut på tiden. Som den främsta reser sig deltidstudiekulturen, som i Finland är ett centralt drag för universitetsstudierna. Genomförda och pågående utvecklingsprojekt förkortar inte studierna nämnvärt, om inte deltidstudierna samtidigt åtminstone delvis blir heltidsstudier. Deltidsstudierna förklaras av att en stor del av studerandena förvärsarbetar under terminerna. Anmärkningsvärt är också att en betydande del av de studerande som närvaroenmält sig inte alls studerar under läsåret. Den faktiska omfattningen av avlagda högre högskoleexamina är också en viktig förklaring till de långa studietiderna. I fråga om undervisningsarrangemangen fäster arbetsgruppen särskild uppmärksamhet vid att terminerna används ineffektivt.

Det finns också ett nära samband mellan de utdragna studierna och studiefinansieringen. Studiestödet behandlas parallellt med denna arbetsgrupp i en separat utredning, och därför presenterar denna arbetsgrupp inte några konkreta metoder för utveckling av studiestödet. Detsamma gäller reformen av antagningen av studerande till universiteten.

Möjligheterna att förkorta studietiderna och minska avbrytandet av studierna vid högskolorna har ägnats stor uppmärksamhet de senaste åren. Undervisningsministeriet och högskolorna har initierat ett flertal åtgärder som bidrar till att situationen förbättras. Utveckling av undervisningen är ett centralt mål i mål- och resultatavtalen för nästa treårsperiod. Snabbare och effektivare förändringar i studietiderna förutsätter att studiestödet möjliggör studier på heltid samt att specialvillkoren för examensstudier revideras även på lagstiftningsnivå.

2 Studiernas framskridande vid högskolorna

2.1 Studerandenas åldersfördelning och utbildningsbakgrund

För avläggande av yrkeshögskoleexamen antogs till yrkeshögskolorna år 2002 28 744 nya studerande inom utbildningen för unga och 5 697 inom utbildningen för vuxna. Till universitetet antogs 21 642 studerande för att avlägga högre eller lägre högskoleexamen. Siffrorna inrymmer också dem som frånvaraoanmält sig. Åldersfördelningen bland de nya studerande:

	universitet		yrkeshögskolor utbildning för unga	
	antal stud.	%	antal stud.	%
19 år och yngre	6 376	29,5	6 234	21,7
20 år	3 927	18,1	6 520	22,7
21 år	2 571	11,9	5 380	18,7
22–25 år	4 354	20,1	7 356	25,5
26–29 år	1 897	8,8	1 670	5,8
30 år och äldre	2 517	11,6	1 620	5,6

Av de nya vuxenstuderandena vid yrkeshögskolorna var 9,0 % av dem som deltog i utbildning för yrkeshögskoleexamen under 25 år, 22,3 % var 25–29 år och 68,7 % var 30 år eller äldre.

Av de nya studenterna börjar 4 % studera på andra stadiet, 12 % vid en yrkeshögskola och 19 % vid ett universitet samma år. Efter ett år studerar 27 % av föregående års studenter vid en yrkeshögskola och 28 % vid ett universitet. Två år efter studentexamen är siffrorna 35 % vid yrkeshögskolor och 32 % vid universitet. Med andra ord, två år efter studentexamen står 33 % av studenterna utanför högskolesektorn.

Under studentexamensåret söker 47 % av de nya studenterna till universitet och 27 % till yrkeshögskolor. Varje år gäller att närmare en fjärdedel av de nya studenterna (ca 8 500) inte söker någon studieplats.

Nya studenter övergår snabbare till universiteten än till yrkeshögskolorna. Situationen jämnar trots allt ut sig inom ett par år. Två år efter studentexamen studerar en något större del av studenterna vid yrkeshögskolor än vid universitet.

En betydande del av förlängningen av tiden mellan studentexamen och studiestarten förklaras av konflikten mellan de ungas önskemål och de till buds stående studiemöjligheterna samt av de ungas vilja att av en eller annan orsak hålla några sabbatsår och fundera över sitt yrkesval. Denna slutledning stöds också av uppgifterna om förhållandet mellan antalet sökande inom olika utbildningsområden och antalet nybörjarplatser.

Av de nya studerandena vid yrkeshögskolorna (utbildning för unga) var 16 % årets studenter. Av de nya studerandena vid universiteten var 32,5 % årets studenter.

Av alla studerande var 18 % vid universiteten (högre och lägre högskoleexamina) och 32 % vid yrkeshögskolorna (utbildning för unga) 21 år eller yngre. Vid universiteten uppgick andelen 22–25-åringar till ungefär en tredjedel, 31 %, och vid yrkeshögskolorna ungefär hälften, 48 %. Följande åldersgrupp, 26–29-åringarna, utgjorde ungefär en femtedel av universitetsstuderandena och drygt en tiondel av yrkeshögskolestuderandena. En tredjedel (32 %) av studerandena vid universiteten och 8 % av studerandena vid yrkeshögskolorna var över 30 år. Den genomsnittliga åldern för avläggande av lägre eller högre högskoleexamen var 27,3 år.

Universitetsstuderandena är således äldre än yrkeshögskolestuderandena inom utbildningen för unga. Detta förklaras av att yrkeshögskolorna har en egen väg för examensinriktad vuxenutbildning.

Utbildningsbakgrunden för universitetsstuderande utgörs företrädesvis av studentexamen (95 %). Av de nya studerande som tog emot en studieplats vid yrkeshögskolorna var 70 % studenter och 28 % hade avlagt en yrkesinriktad examen.

Av de nya universitetsstuderandena hade mer än 5 000 redan avlagt en högre examen (institutsexamen eller högskoleexamen). Tillgodoräknandet av tidigare studier innebär att en del av dem i själva verket placeras direkt i studier som hör till magisterstadiet, men på grund av det komplicerade systemet för antagning av studerande och den stela examensstrukturen har de varit tvungna att söka studierätt som nya studerande tillsammans med andra sökande. Det kan antas att en del av dem som redan avlagt en examen i själva verket studerar utan att ha för avsikt att avlägga examen. Den väg som är avsedd för examensstudier används därmed i praktiken som avgiftsfri kompletterande utbildning.

År 2002 var 29 % av de nya universitetsstuderandena 19 år eller yngre. Största delen fanns inom det tekniskvetenskapliga (55 %) och det medicinska (42 %) utbildningsområdet. Inom det naturvetenskapliga, odontologiska och veterinärmedicinska utbildningsområdet samt utbildningsområdet farmaci var andelen drygt 30 %. Andelen 19-åriga eller yngre nya studerande var lägst inom följande utbildningsområden: hälsovetenskap (5 %), idrottsvetenskap (7 %), teater och dans (10 %), pedagogik och bildkonst (11 % inom vardera området).

Det finns många olika faktorer som förklarar skillnaderna i åldersstrukturen för nya högskolestuderande. Vid universiteten finns de yngsta studerande inom det tekniskvetenskapliga och det medicinska utbildningsområdet. Studerandena är äldst inom områden där arbetserfarenhet betonas vid antagningen.

Av dem som sökte sig till högskoleutbildning år 2001 prioriterade 60 % universitetsstudier och 40 % yrkeshögskolestudier (Vuorinen-Valkonen, Ammattikorkeakouluun vai yliopistoon?, KTL 2003). För merparten av dem som sökte var universitetet det primära målet. De som siktade på ett universitet sökte klart oftare också in till en yrkeshögskola (57 %), medan bara en liten del (15 %) av dem som siktade på en yrkeshögskola sökte studieplats vid ett universitet. Sökande till yrkeshögskolorna är tydligt inriktade på ett yrke. Goda studieframgångar banar väg för universitetsstudier. Detsamma gäller om föräldrarna hör till de högre socioekonomiska grupperna.

Valet av utbildningsmål tycks starkare än andra bakgrundsvariabler förklaras av studerandenas praktisk-teoretiska inriktning.

Ett allmänt utbildningspolitiskt mål är att påskynda övergången från andra stadiet till högskolestudier och på så sätt sänka åldern bland högskolestuderandena. Det här betyder i praktiken att den proportionella andelen 18–19-åringar måste mångdubblas inom många branscher. Om utbildningsutbudets struktur inte förändras, innebär detta samtidigt att utbildningsmöjligheterna för andra, äldre åldersklasser krymper.

Målet i resultatavtalen för universiteten för åren 2004–2006 är att före avtalsperiodens slut skall 55 % av de nya studerandena fortsätta med universitetsstudier direkt efter studentexamen. Samtidigt gäller det trots allt att se till att utbildningsmöjligheterna för de äldre åldersklasserna tryggas.

2.2 Studiernas längd

2.2.1 Universitet

En högre högskoleexamen omfattar vanligen 160 studieveckor. Examinans omfattningar regleras av 19 examensförordningar för olika branscher. I de flesta av förordningarna föreskrivs att universitetet skall ordna studierna så att studerande som studerar på heltid kan avlägga högre högskoleexamen på fem år och lägre högskoleexamen på tre år.

Ett undantag är licentiatexamen i medicin, som bör avläggas på sex år. Inom psykologi och musik bör examen avläggas på 5,5 år och examina omfattar 180 studieveckor.

Medianstudierna vid universiteten var som längst i slutet av 1980-talet, cirka 6,5 år. I början av 2000-talet ser studietiderna ut att förkortas. Mediantiden är nu 6 år.

Variationerna mellan branscherna är trots allt stora. Mediantiderna för högre examina avlagda år 2002 inom olika utbildningsområden:

4 år:	hälsovetenskaper
5 år:	pedagogiska vetenskaper, teater
5,5 år:	ekonomiska vetenskaper, bildkonst
6 år:	samhällsvetenskaper, juridik, naturvetenskaper, konstindustri, idrottsvetenskap, psykologi, odontologi och farmaci
6,5 år:	diplomingenjör, agrikultur-forstvetenskap
7 år:	teologi, humaniora, medicin, veterinärmedicin
7,5 år:	musik
10 år:	arkitekt

För universitetsexamina avlagda 2002 var mediantiden kortast inom hälsovetenskap, fyra år. Inom utbildningsområdet teater och inom det pedagogiska området slutfördes studierna på fem år. Arkitekterna studerade längst, tio år. Inom flera utbildningsområden var mediantiden sju år: teologi, humaniora, medicin och veterinärmedicin.

Studiernas längd påverkas av bl.a. tidigare utbildningsbakgrund (sjukskötare) inom hälsovetenskaper, förvärvsarbete (arkitekter) och mera omfattande examina än vad miniminormen anger (bl.a. idrottsvetenskapliga, humanistiska, agrikultur-forstvetenskapliga, naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga utbildningsområdet).

Inom det humanistiska och det matematisk-naturvetenskapliga utbildningsområdet blir bara mindre än 15 % klara med studierna inom den tid som angetts som mål, medan ungefär hälften av studerandena inom det ekonomiska och det juridiska utbildningsområdet slutför studierna inom utsatt tid. På det hela taget avlägger bara 30 % högre högskoleexamen på fem år. Statsrådet har uppställt som mål att 75 % skall avlägga examen på fem år.

2.2.2 Yrkeshögskolor

Yrkeshögskolestudier omfattar i regel 140 studieveckor (3,5 år; företagsekonomi, turism- och kosthållsbranschen, det sociala området och hälsovård samt humaniora) eller 160 studieveckor (4 år; naturbruk, teknik, kultur). Några enskilda utbildningar omfattar 180 studieveckor (4,5 år; musik, barnmorska, sjökaptan och teckenspråkstolk).

Genomsnittliga studietider för yrkeshögskoleexamina enligt utbildningsområde år 2002:

3,2 år:	humanistiska och pedagogiska området
3,4 år:	sociala området, hälsovård och idrott
3,8 år:	naturvetenskapliga området
3,9 år:	kultur, samhällsvetenskap, företagsekonomi och administration, turism-, kosthålls- och ekonomibranschen
4,0 år:	naturbruk och miljö
4,2 år:	teknik och kommunikation

Enligt förordningen om yrkeshögskolor skall yrkeshögskolorna ordna undervisningen så att studerandena kan bedriva sina studier effektivt och i ändamålsenlig ordning. Dessutom föreskrivs att studier som leder till yrkeshögskoleexamen skall ordnas så att en heltidsstuderande kan slutföra studierna inom en tid som motsvarar deras omfattning. Som förpliktande för yrkeshögskolorna föreskrivs ytterligare att yrkeshögskolan skall sörja för att en studerande, på de grunder som anges i examensstadgan, vid avläggande av examen kan räkna sig till godo motsvarande studier som han eller hon slutfört vid en annan inhemsk eller utländsk högskola eller vid en annan läroanstalt samt ersätta de studier och den praktik som hör till examen med andra studier på samma nivå eller med motsvarande praktik eller arbetserfarenhet.

Längden på studerandenas studierätt vid yrkeshögskolorna har begränsats till ovan nämnda utbildningstider (normtider) förlängda med ett år. Studerandena kan beviljas förlängd studietid av särskilda skäl. Studietiderna har iakttagits rätt väl.

Den genomsnittliga studietiden för examen vid yrkeshögskolorna är 4,0 år inom utbildningen för unga och 3,0 år inom utbildningen för vuxna. Under det inledande skedet av yrkeshögskoleformen såg det ut som att studietiderna skulle dra ut på tiden alltför mycket vid vissa yrkeshögskolor. Efter det ändrades finansieringssystemet så att enskilda yrkeshögskolors finansiering baserar sig enbart på antalet studerande enligt normtiden. Studerande som studerat längre än de tider som nämns ovan påverkar inte längre den finansiering som yrkeshögskolan får. Samtidigt effektiviserades studiehandledningen vid yrkeshögskolorna. Genom dessa åtgärder fick man läget under kontroll.

Vid yrkeshögskolorna har studiernas längd inte blivit ett lika stort problem som vid universiteten. Det är trots allt skäl att följa hur frånvarobestämmelsen påverkar studietiderna vid yrkeshögskolorna.

2.3 Studiernas längd och utexamineringsålder i internationell jämförelse

De olikartade utbildnings- och examenssystemen försvårar en internationell jämförelse av studiernas längd. På basis av uppgifterna i OECD:s publikation *Education at a Glance* (2003) kan det dock konstateras att finländarna studerar länge jämfört med övriga OECD-länder. I rapporten jämförs 15-åringarnas förväntade utbildningsvolym fram till 29 års ålder. Finländska flickor har den längsta förväntade utbildningsperioden, 9,1 år. Den förväntade utbildningstiden är ett år kortare för finländska pojkar. Medelvärdet i OECD-länderna är knappa 2,5 år kortare än medelvärdet för finländska ungdomar.

Unga finländare inträder på arbetsmarknaden senare än sina jämnåriga i andra länder. Det förväntade antalet arbetsår för unga finländare är 4,5 år innan de fyllt 30 år, medan medelvärdet i OECD-länderna är 6,4 år och för unga irländare hela åtta år.

Skillnaderna i tiderna för avläggande av examina förklaras delvis av skillnaderna i högskolornas examenssystem: den vanligaste grundexamen i angloamerikanska länder är en examen som motsvarar lägre högskoleexamen (eller yrkeshögskoleexamen) i Finland. Hos oss avlägger merparten av universitetsstuderandena däremot högre högskoleexamen.

Studietider och sysselsättning har också klarlagts i en internationell referensstudie. Inom ett omfattande internationellt projekt (*Higher Education and Graduate Employment*, University of Kassel) klarlades år 1995 studietiderna och sysselsättningen fyra år efter examen för dem som avlagt examen i elva europeiska länder och i Japan. Av studien framgick att den tid

som studerandena faktiskt använde för examensstudier varierade i hög grad från ett land till ett annat. Enligt studien använde finländska studerande effektiv studietid för examen 5,1 år. Bruttostudietiden var då 6,5 år.

För de länder som studien omfattade gällde att från Finland, Österrike och Italien deltog endast personer som avlagt examen på nivån för högre högskoleexamen. En intressant iakttagelse var att i Österrike och Italien uppgav studerandena att de hade använt hela sju år effektiv studietid för avläggande av examen.

Även detta stärker uppfattningen att deltidsstudier är ett centralt drag inom universitetsstudierna i Finland. Av studien kan också dras slutsatsen att belastningen av examensfordringarna vid universiteten inte är ett så stort problem som man ofta ansett.

Av samma studie framgick å andra sidan också tydligt att finländarna har lättare att få arbete efter examen än nyutexaminerade i andra länder. Detta berodde delvis på att en stor del förvärvsarbetade när de avlade examen, delvis på att examina gav goda färdigheter för arbetslivet. Också på denna punkt varierade situationen från bransch till bransch.

2.4 Studieavbrott och byte av bransch

Det är svårt att definiera avbrott vid universiteten, eftersom studierätten är evig om studeranden närvaro- eller frånvaroanmäler sig enligt bestämmelserna varje läsår. I praktiken gäller att 15 år efter det att studierna inleddes har 75 % avlagt högre högskoleexamen. Enligt beräkningen har 25 % avbrutit studierna eller övergått till en annan utbildning. Det finns inte några exakta uppgifter om hur dessa människor har placerat sig senare i livet.

I samband med uppställandet av examensmål har undervisningsministeriet följt genomströmningen inom olika utbildningsområden. En jämförelse av avlagda examina fem år efter inledandet av studierna visar att det humanistiska och det naturvetenskapliga utbildningsområdet har de kalkylmässigt lägsta genomströmningarna. Karaktäristiskt för det naturvetenskapliga utbildningsområdet är att studerandena byter studieplats till det medicinska eller det tekniska utbildningsområdet.

Enligt Statistikcentralens utredning om studiernas gång avbröt 4,2 % av universitetsstuderandena (5 584) sin universitetsutbildning under tiden september 2000 till september 2001. 1,3 % (1 742) avlade examen eller fortsatte studera vid en annan läroanstalt.

Antalet avlagda examina vid yrkeshögskolor år 2002 var 61,7 % i förhållande till antalet studerande som påbörjat studierna fyra år tidigare. Efter det har en del av dem som började studera för fyra år sedan börjat studera inom ett annat utbildningsprogram vid yrkeshögskolorna eller någon annanstans, i första hand vid ett universitet. Den faktiska genomströmningprocenten är därför större. Inom det sociala området och hälsovården är genomströmningen nästan 90 %. Detsamma gäller det humanistiska och det pedagogiska området. Procenten är lägst inom teknik.

Statistikcentralen har följt studerandena på basis av personbaserat material. Det finns uppgifter om dem som slutfört studierna 2000 och som började studera 1995. Av dem som började studera för en yrkeshögskoleexamen 1995 hade 57 % avlagt examen och 8 % någon annan examen. En del av dem som börjat studera 1995 studerade fortfarande. På basis av detta kan det antas att genomströmningprocenten vid yrkeshögskolorna överstiger 70 %.

Av Statistikcentralens utredning om studiernas framskridande framgår att under tiden september 2000 till september 2001 avbröt 8,5 % av yrkeshögskolestuderandena inom utbildning för unga sin yrkeshögskoleutbildning.

Det finns stora branschvisa skillnader när det gäller avbrytandet av studierna vid universiteten och yrkeshögskolorna. De kalkylerade genomströmningarna vid universiteten är högst inom yrkesorienterade utbildningsområden.

Att avbryta av högskolestudier är inte i sig ovanligt utbrett vid en internationell jämförelse, men avbrotten är rikliga med hänsyn till den sovrande antagning av studerande som allmänt tillämpas hos oss. Den tid som används för avläggande av examen vid universiteten är internationellt sett lång.

2.5 Antalet studieveckor

Vid yrkeshögskolorna och i synnerhet vid universiteten finns det rikligt med närvaroanmälda studerande som inte alls studerar under läsåret. Antalet aktiva studerande är därför betydligt mindre än det totala antalet studerande. Samma information framgår också av användningen av studiestöd: läsåret 2001–2002 fick 81 725 universitetsstuderande och 87 073 yrkeshögskolestuderande studiestöd.

Anmärkningsvärt är också att en stor del av studerandena samlar mycket fler studieveckor än vad som krävs enligt målen för examens omfattning.

Studerande för yrkeshögskoleexamen samt lägre och högre högskoleexamen som närvaroanmält sig hösten 2002 hade föregående läsår fullgjort studieveckor enligt följande:

Studie- veckor	universitet		yrkeshögskolor	
	antal stud.	%	antal stud.	%
0	24 034	22,0	7 395	8,7
1–20	32 268	29,6	16 009	18,8
21–30	19 685	18,1	16 655	19,6
31–40	18 406	16,9	24 684	29,0
41–	14 645	13,4	20 322	23,9
Totalt	109 038	100,0	85 065	100,0

(Källa: Statistikcentralen)

Nya studerande hade självfallet inte några studieveckor från föregående år. De har därför inte tagits med i tabellen ovan.

Av närvaroanmälda universitetsstuderande hade 22,0 % och av yrkeshögskolestuderande 8,7 % inga studieveckor från föregående läsår. Av universitetsstuderandena hade 29,6 % och av yrkeshögskolestuderandena 18,8 % avlagt en till tjugo studieveckor. Antalet universitets- och yrkeshögskolestuderande inrymmer en betydande mängd studerande som i själva verket inte studerar alls eller bara lite.

En del av studerandena samlar däremot klart mera studieveckor per läsår än vad som krävs enligt normdimensioneringen. Av universitetsstuderandena hade nästan 5,3 % och av yrkeshögskolestuderandena 7,5 % samlat 51 studieveckor eller fler under året innan.

En granskning av yrkeshögskolestuderande enligt utbildningsområde visar att det största antalet studerande utan studieprestationer fanns inom teknik och kommunikation, naturbruk och miljö samt samhällsvetenskaper, företagsekonomi och administration. Genomsnittligt

mest studieprestationer förekom inom det sociala området, idrott och hälsovård samt det humanistiska och det pedagogiska området.

Vid yrkeshögskolorna och i synnerhet vid universiteten finns det rikligt med närvaroanmälda studerande som inte alls studerar under läsåret. En betydande del av högskolestuderandena samlar dessutom så lite studieveckor per år (20 studieveckor eller färre) att de kan klassificeras som deltidstuderande.

Vid universiteten och yrkeshögskolorna finns dock också en stor grupp studerande som samlar betydligt fler studieveckor än vad som krävs enligt normdimensioneringen. I synnerhet vid universiteten finns det dessutom en stor grupp studerande som avlägger fler studieveckor än vad som krävs enligt den föreskrivna omfattningen av examen.

2.6 Frånvaroanmälan

År 2002 fanns det sammanlagt 142 815 universitetsstuderande som studerade för högre och lägre högskoleexamen. Av dem hade 127 737 (89 %) närvaroanmält sig och 13 795 (11 %) frånvaroanmält sig. För universitetsstuderande har antalet närvaro- och frånvaroterminer inte begränsats, även om antalet studiestöds månader i viss mån styr användningen av terminerna.

Den proportionella andelen frånvaroanmälda är störst inom det tekniskvetenskapliga området, där antalet frånvaroanmälda är närmare hälften av antalet närvaroanmälda. Inom ekonomiska vetenskaper, naturvetenskaper och medicin är andelen ca 10 % och inom andra områden ännu lägre.

Yrkeshögskolestuderande får frånvaroanmäla sig för högst två läsår. Tiden räknas inte in i den studierätt som avses ovan. Av första årets studerande frånvaroanmälde sig 15,5 % hösten 2002. Frånvaro var betydligt vanligare bland män (23,8 %) än bland kvinnor (8,6 %). Av andra årets studerande frånvaroanmälde sig 10,0 %, av tredje årets 6,4 % och av fjärde årets 4,9 %. Vid yrkeshögskolorna är antalet "nollstuderande" (7 395) betydligt lägre än vid universiteten.

Den proportionella andelen frånvarande yrkeshögskolestuderande var störst inom teknik och kommunikation (14 %) samt inom naturbruk och miljö (12 %). Minst frånvaroanmälda fanns det inom kultur (7 %) samt det sociala området, hälsovård och idrott (7 %).

Det finns många orsaker till att studerande närvaroanmäler sig även om de inte ämnar studera, åtminstone inte på heltid. Det kan hända att de som avtjänar värnplikt eller är moderskapslediga på förhand tror att de kommer att fullgöra några studieperioder, men sedan visar det sig att de övriga sysslorna inte medger några studier. Det har också ofta antagits att de ekonomiska och övriga förmåner som hör samman med ställningen som studerande uppmuntrar studerandena att närvaroanmäla sig utan minsta lilla avsikt att studera. Ett giltigt studentkort berättigar till betydande rabatter bl.a. i kollektivtrafiken och på studentrestauranger och för universitetsstuderande även inom hälsovården. Närvaroanmälan gör det också möjligt att få studentbostad.

Det stora antalet universitetsstuderande som inte avlägger studieveckor beror på att studerandena inte upplever någon större skillnad mellan att närvaro- eller frånvaroanmäla sig. Detta beror i sin tur på att studierätten inte har begränsats på samma sätt som vid yrkeshögskolorna. Det stora antalet frånvarande universitetsstuderande inom det

tekniskvetenskapliga området kan antagligen förklaras med förvärvsarbete och värnplikt till följd av den manliga dominansen. Den större andelen manliga frånvaroanmälda bland första årets yrkeshögskolestuderande förklaras i hög grad av värnplikten.

2.7 Vanligt att förvärvsarbeta

Enligt Statistikcentralen förvärvsarbetade ca 147 000 högskolestuderande den sista veckan år 2000. Av dem var 91 000 universitetsstuderande och 56 000 yrkeshögskolestuderande.

Av universitetsstuderandena förvärvsarbetade 58 % och av yrkeshögskolestuderandena 50 %. Universitetsstuderande förvärvsarbetade proportionellt sett mest inom handel och administration, social- och hälsovård, kultur samt humaniora och undervisning. De största sysselsättningsandelarna för yrkeshögskolestuderande gällde handel och administration samt turism-, kosthålls- och ekonomibranschen.

Enligt Statistikcentralens arbetskraftsundersökning för 2002 finns arbetsplatser för studerande och skolelever proportionellt sett mest inom inkvarterings- och kosthållsverksamhet, tjänster inom finansierings-, försäkrings- och affärlivet samt handel och offentlig service. Den kvantitativt största gruppen utgjordes av offentlig service (72 000), och inom den lärare som den största enskilda yrkesgruppen (19 500). Av högskolestuderandena betraktade nästan en tredjedel (28 %) förvärvsarbete som sin huvudsakliga syssla under tiden oktober-december 2002. Av alla förvärvsarbetande som studerade för grundläggande yrkesexamen eller akademisk grundexamen uppgav 44 % (drygt 60 000 studerande) att de hade heldagsarbete och 62 % (ca 90 000 studerande) att de hade fortlöpande anställning.

Omkring hälften av högskolestuderandena förvärvsarbetar vid sidan om studierna. Omkring hälften av de högskolestuderande som förvärvsarbetar utför sådana arbetsuppgifter som stöder studierna.

Hälften av studerandena har arbetsuppgifter som inte motsvarar studierna. Om dessa stannar utanför arbetsmarknaden, erbjuds direkt en möjlighet att förbättra sysselsättningen. Å andra sidan har studerande ofta korta anställningsförhållanden och deltidsanställningar. Om studerandena lämnar arbetsmarknaden är det inte säkert att de ersätts av arbetslösa, eftersom detta skulle förutsätta betydande förändringar i arbetsmarknadsförmånerna.

3 De viktigaste orsakerna till att studierna drar ut på tiden och avbryts

Att studierna drar ut på tiden är ett mångfasetterat problem. Orsaker har sökts i systemet för antagning av studerande, definitionen av studierätt, examenssystemet, utbildningsutbudet, undervisningsarrangemangen, förvärvsarbetet bland studerande, avsaknaden av tydliga yrkesbilder, fördelningen av resurser till högskolorna, studiestödssystemet samt sysselsättningsläget och lönenivån inom respektive bransch och andra branschvisa faktorer.

3.1 Förvärvsarbete under terminerna

Studentforskningsstiftelsens (OTUS) undersökning av studerande baserar sig på ett sampel bland studerande vid alla universitet och yrkeshögskolor i Finland. Enkäten besvarades av drygt 2 000 studerande. Enligt utredningen hade 54 % av universitetsstuderandena och 42 % av yrkeshögskolestuderandena förvärvsinkomster, vilket omtalar att förvärvsarbete under terminerna har stor utbredning. Ungefär en tredjedel av studerandena ansåg det vara lätt att samordna studier och arbete. En något större grupp ansåg det vara svårt att kombinera dem. Samordningen tycktes vara något enklare för yrkeshögskolestuderande. I flera utredningar har det också konstaterats att förvärvsarbete bromsar upp studierna. Förvärvsarbete kan trots allt också höja studiemotivationen och arbetsmarknadsdugligheten. Regionalt kan konstateras att förvärvsarbete är vanligare i huvudstadsregionen än i andra delar av landet, vilket delvis förklaras av efterfrågan på arbetsmarknaden.

I Statistikcentralens statistik har studerande statistikförts som sysselsatt om de haft ett gällande anställningsförhållande den sista veckan 2000. Även om tidpunkten inte är den bästa tänkbara för att beskriva förvärvsarbetet bland studerande, ger den antagligen rätt bild av universitetsstudierna i Finland: ungefär hälften studerar i själva verket på deltid. Detta stöds också av att bara ca 60 % av universitetsstuderandena lyfter studiepenning som är bunden till studiernas framskridande.

Förvärvsarbete är desto vanligare, ju högre utbildning det är fråga om. Förvärvsarbetet påverkas också av studerandenas ålder: av 19-åriga studerande förvärvsarbetade 27 % medan mer än hälften av studerandena över 24 år förvärvsarbetade vid sidan om studierna år

2000. Andelen förvärvsarbetande ökade med cirka tre procentenheter jämfört med året innan.

Förvärvsarbete förlänger studierna och kan också bidra till att studierna avbryts. Förvärvsarbete under studierna är dock inte enbart en negativ företeelse. Enligt utredningar som undervisningsministeriet låtit utföra upplever studerandena att arbetserfarenheten stärker studiemotivationen och främjar möjligheterna att få arbete efter examen. Studerande som utexaminerats från finländska universitet får arbete med större säkerhet och snabbare än studerande i andra EU-länder. En delorsak är att de flesta studerande redan har en arbetsplats i slutskedet av studierna. Det är trots allt viktigt att se till att möjligheterna att slutföra studierna säkerställs för studerande som deltar i arbetslivet.

Under studietiden bör studerandena få tillräcklig information om arbetsmöjligheterna inom det egna studieområdet. Universiteten och yrkeshögskolorna bör ha välfungerande kontakter med arbetslivet så att de studerande som önskar det har möjlighet att få praktik- och arbetsplatser inom det egna området. Arbetsmarknaden bör för sin del ge förvärvsarbetande studerande möjlighet att slutföra studierna.

Ett flertal snabbt växande branscher, i synnerhet informationsindustrin på 1990-talet, har varit synnerligen beroende av studerandenas arbetsinsatser. Å andra sidan är en stor del av studerandena oändamålsenligt placerade på arbetsmarknaden och sköter uppgifter som inte förutsätter högskolestudier. Det är svårt att utnyttja sådana arbetserfarenheter i studierna. Dessutom undervisar t.ex. de som studerar till lärare under studietiden, vilket leder till att studierna fördröjs. I statistiken ses detta som höga siffror för antalet inkompetenta lärare. Utdragna eller avbrutna studier inverkar negativt på individens karriärutveckling, eftersom de praktiska möjligheterna att avancera ofta stupar på grund av att examen saknas. Enligt undersökningar ökar avbrutna studier dessutom det psykiska trycket för individen.

Det har ansetts vara utbildningspolitiskt ändamålsenligt att öka växelverkan mellan utbildning och arbetsliv. Vid samtliga universitet och yrkeshögskolor har det därför inrättats karriär- och rekryteringstjänster för att främja studerandenas praktik- och arbetsmöjligheter. Ambitionen har varit att utveckla praktik i anslutning till studierna så att praktiken bättre stöder studerandenas studier. Det är svårt att ordna högklassig arbetspraktik inom alla branscher, eftersom det är svårt att finna relevanta praktikplatser.

Det finns två former av förvärvsarbetande bland högskolestuderande: förvärvsarbete som är till nytta för studerandenas framtida examen och kompetens och förvärvsarbete som utförs bara för att garantera utkomsten. Många studerande som inte lyfter studielån är tvungna att förvärvsarbeta under terminerna, eftersom studiepenningen och bostadsbidraget inte räcker till för att täcka levnadskostnaderna (i synnerhet i huvudstadsregionen). Å andra sidan vill studerandena också ha en klart bättre levnadsstandard än vad studiestödet kan erbjuda. I dagens läge lyfter studerandena inte studielån, eftersom de inte uppfattar det som en del av studiestödssystemet. Totalnivån på studiestödet i Finland är lägre än i de övriga nordiska länderna, men i europeisk jämförelse är det finländska studiestödssystemet i hög grad heltäckande.

3.2 Faktisk omfattning av avlagda examina

Examinas omfattning har klarlagts särskilt i fråga om universiteten. Vid yrkeshögskolorna överskrider examinas omfattning inte märkbart den normala omfattningen av utbildningen.

Enligt yrkeshögskolelagen har en studerande rätt att genomföra de studier som leder till yrkeshögskoleexamen enligt utbildningsprogrammet och undervisningsplanerna samt enligt de grunder som anges i yrkeshögskolans examensstadga. Omfattningen av studerandenas

examen och den tillhörande studierätten har därmed begränsats med hjälp av ovan nämnda dokument.

Vid universiteten avlades år 2002 sammanlagt ca 9 000 sådana högre högskoleexamina som normalt omfattar 160 studieveckor. En stor del av examina var betydligt mera omfattande än normomfattningen. En fjärdedel av examina bestod av mer än 180 studieveckor. Kalkylmässigt innebär detta att studierna för var och en förlängdes med mer än ett halvt år.

Det är anmärkningsvärt att närmare en tredjedel av examina inom det humanistiska området omfattade mer än 200 studieveckor. Dessutom omfattade närmare en femtedel av examina inom det naturvetenskapliga, agrikultur-forstvetenskapliga, idrottsvetenskapliga samt det samhällsvetenskapliga området mer än 200 studieveckor. Kalkylmässigt innebär detta att för dessa studerande förlängdes studietiderna med ett år.

De extra studieveckorna beror antagligen delvis på studerandenas förmåner, som hör samman med statusen som studerande och den obegränsade, avgiftsfria studierätten samt studerandenas vilja att fullgöra studier som antas vara nödvändiga för att få arbete. Arbetsmarknadsläget kan förlänga studierna på två sätt: om sysselsättningen är osäker fortsätter studerandena studera som ett alternativ till att bli arbetslösa. Å andra sidan gäller att om det finns rikligt med arbetstillfällen använder studerandena tiden till att arbeta i stället för att studera.

3.3 Undervisningsarrangemang

Undervisningsarrangemangen och planeringen av studierna vid universiteten och yrkeshögskolorna, studiehandledningen och uppföljningen av hur studierna framskrider samt examensfördringarna är förenade med problem som utgör hinder för att studierna skall framskrida effektivt. Även studerandena har nämnt undervisningsarrangemangen som ett hinder för effektivt framskridande studier.

På områden med kursbunden undervisning och en tydlig yrkesbild slutförs studierna snabbare och studierna avbryts i mindre omfattning. Systemen för antagning av studerande tycks inte ha något direkt samband med studieframgång, byte av bransch eller avbrytande av studierna. En stor del av dem som avbryter studierna i det inledande skedet är studerande vilkas utbildningsområde inte motsvarar förväntningarna eller som ingår i högskolan liksom för att förbereda sig inför det utbildningsområde de prioriterar.

I synnerhet vid universiteten ordnas organiserad undervisning bara ungefär sju månader om året. Undervisningen koncentreras i alltför hög grad till några få dagar i veckan. Det har ofta föreslagits att en tredje termin borde införas vid universiteten och yrkeshögskolorna, men i praktiken har förslagen knappast alls avancerat. Ett flertal universitet har positiva erfarenheter av periodiserad undervisning, och periodiseringen håller på att vinna terräng. Detta möjliggör effektivare undervisningsarrangemang bl.a. genom att problem på grund av överlappande kurser avhjälpas. Utbildningsutbudet kan också utvecklas genom att institutioner som befinner sig på ett skäligt avstånd från varandra utvecklar gemensamma grundkurser.

De senaste åren har de flesta av högskolorna fäst stor uppmärksamhet vid att höja den pedagogiska nivån på undervisningen. Vid universiteten har det av tradition varit möjligt att avancera bara med stöd av vetenskapliga meriter, men för närvarande beaktas också undervis-

ningsmeriter i högre grad när tjänster besätts. På grund av det växande antalet studerande behövs det mera undervisningspersonal. Undervisningsvolymen kan ökas betydligt genom att också forskare åläggs undervisningsskyldighet. Detta förbättrar också sambandet mellan undervisningen och den vetenskapliga forskningen, vilket är centralt vid universiteten. Tanken att alla forskare och alla undervisare har fått fotfäste vid många universitet.

Sommaruniversiteten och den öppna universitetsundervisningen kompletterar i viss mån sommarundervisningen vid universiteten. Undervisningen vid sommaruniversiteten är avgiftsbelagd, och studierna har mera sällan sammankopplats med rytmen för examensstudier. Vid det öppna universitetet erbjuds vanligen inte några fördjupade studier. Den öppna universitetskanalen används i mycket liten utsträckning, eftersom det vid många universitet har uppställts höga krav för tillträdet till examensstudier för dem som fullgjort öppna universitetsstudier. Den öppna yrkeshögskoleundervisningen är än så länge av obetydlig omfattning.

Den av undervisningsministeriet tillsatta arbetsgruppen för examensstrukturen föreslog i sin promemoria på hösten 2002 att en tvåstegsmodell i examensstrukturen införs inom alla utbildningsområden från den 1 augusti 2005. Arbetsgruppen föreslog också att systemet med studieveckor samtidigt skall frångås och att man övergår till ECTS-baserad dimensionering av studierna. Ett studieår omfattar 1 600 arbetstimmar för en studerande och ger 60 studiepoäng. Arbetsgruppen betonade att reformen inte får leda till att examensfordringarna ökar, och nya fordringar bör basera sig på analys av det centrala stoffet per bransch. Genom nya undervisningsplaner bör det bli möjligt att ta i bruk individuella studieplaner för studerande och studerandena bör ha en tillräcklig valfrihet i studierna.

Arbetsgruppen föreslog att en lägre högskoleexamen skall omfatta 180 studiepoäng och examen bör kunna avläggas på tre år. För högre högskoleexamen föreslogs 120 poäng, dvs. två års studier efter studier för kandidatexamen eller motsvarande studier. Arbetsgruppen föreslog att studerandena fortfarande skall antas för avläggande av lägre och högre högskoleexamen.

Arbetsgruppen framförde också att universiteten bör utforma magisterprogram som svarar mot nya behov inom forskning och arbetsliv. Studerande till magisterprogrammen bör antas genom separat ansökan. En lämplig lägre högskoleexamen eller yrkeshögskoleexamen eller en motsvarande utbildningsnivå ger behörighet för studierna. På grund av skillnader i innehållet bör universiteten kunna kräva att studerandena kompletterat sina studier med högst 60 studiepoäng.

Försöket med påbyggnadsexamina vid yrkeshögskolorna avslutas den 31 juli 2005. Avsikten är att utvärdera projekten och besluta om fortsättningen så att författningarna gäller efter försöket. Avsikten är att ovan nämnda ECTS-baserade dimensionering av studierna skall tas i bruk även vid yrkeshögskolorna samtidigt som vid universiteten.

Undervisningsministeriet har understött utvecklingen av universitetsstudierna genom att anvisa särskild finansiering för projektet Färdig på fem år, som är ett gemensamt projekt för tolv universitet. Projektet stöder verkställigheten av reformen av examensstrukturen och samordnas av Uleåborgs universitet och Kuopio universitet. De viktigaste delprojekten gäller revidering av undervisningsplanerna, dimensionering av studierna (bl.a. genom analys av det centrala stoffet), effektivare studiehandledning, införande av individuella studieplaner och utveckling av nya magisterprogram. Undervisningsministeriet har dessutom anvisat projektfinansiering för universitet utanför nätverket i syfte att genomföra reformen av examensstrukturen. Dessa projekt har anvisats betydande resurser i resultatavtalen.

Effektivisering av yrkeshögskolestudierna har ägnats allt större uppmärksamhet de senaste åren. Goda resultat i anslutning till studiernas framskridande har nåtts genom systematisk effektivisering av studiehandledningen och genom andra stödåtgärder för studerandena. Sam-

arbete mellan yrkeshögskolorna har visat sig vara ett välfungerande sätt att driva frågorna, och undervisningsministeriet har understött samarbetet genom projektfinansiering.

Frågor som gäller utveckling av studierna betonas särskilt i undervisningsministeriets, yrkeshögskolornas huvudmäns och yrkeshögskolornas gemensamma målavtal för åren 2004–2006. Alla yrkeshögskolor deltar i sex samarbetsprojekt på nätverksbasis. Fem av projekten gäller utveckling av studierna (utveckling av praktik, utveckling av lärdomsprovsarbete, utveckling av studiehandledning, utveckling av karriär- och rekryteringstjänsterna samt utveckling av den virtuella yrkeshögskolan). Avtalen inrymmer dessutom många mindre projekt för effektivare studier vid flera yrkeshögskolor eller vid enskilda yrkeshögskolor. En del av utvecklingsprojekten inleddes redan under den föregående treåriga avtalsperioden.

I mål- och resultatavtalen för 2004–2006 har universiteten och yrkeshögskolorna initierat ett flertal åtgärder som syftar till att påverka undervisningsarrangemangen. Åtgärderna har också anvisats betydande resurser.

3.4 Orsaker som hänför sig till systemet för antagning av studerande

Antagningen av studerande till högskolorna ses som en tung process. Urvalsförfarandena och proven har ansetts vara nödvändiga för att högskolorna skall kunna välja ut de sökande som har de bästa förutsättningarna och motivation för att avlägga en högskoleexamen. Antagningen av studerande sköts av ca 540 enheter vid universiteten. Till yrkeshögskolorna antas studerande genom gemensam ansökan. Rådet för utvärdering av högskolorna har gjort en utvärdering av antagningen av studerande. Utvärderingsgruppen lämnade ett flertal åtgärdsförslag för att göra antagningen smidigare.

I väntan på en attraktiv studieplats bedriver sökandena ofta studier på andra områden eller andra utbildningsstadiet. Av sökandena år 2001 var mer än 13 % redan inskrivna vid ett universitet. I praktiken har ungefär en femtedel av de nya universitetsstuderandena avlagt en yrkesinriktad examen på andra stadiet, en institutexamen eller en högskoleexamen. Hela 10 % av nybörjarna har avlagt en akademisk examen. På grund av byte av bransch kan tidigare studier vanligen i obetydlig grad räknas till godo i den nya examen. Detta betyder att inte ens studier efter utbildning på andra stadiet nödvändigtvis förkortar den tid som behövs för avläggande av en ny examen.

Syftet med en utveckling av antagningen av studerande är att påskynda de ungas övergång till högskolestudier. Samtidigt är det också viktigt att vinnlägga sig om sådana studerandes behov som länge deltagit i arbetslivet och som redan har tidigare studier eller examina. Vid yrkeshögskolorna har detta skötts genom vuxenutbildningsplatser. Vid universiteten kunde man utveckla de möjligheter som det öppna universitetet erbjuder.

För att antagningen av studerande skall lyckas förutsätts det också att sökandena får god förhandsinformation om högskolornas undervisningsutbud och läroämnenas karaktär. Oriktiga val och motivationsproblem och byte av bransch till följd av detta beror ofta på att korrekt förhandsinformation saknas, delvis på att studerandena är unga som ändrar sig. Enligt en utredning av Utbildningsstyrelsen ansåg bara hälften av studerandena på andra stadiet att de hade fått tillräcklig information om fortsatta studiemöjligheter. Samarbetet mellan gymnasier, yrkesläroanstalterna och högskolorna bör därför intensifieras så att de som söker en studieplats har en bättre uppfattning om olika branscher och läroämnen än i dag.

Benägenheten att hålla ett sabbatsår eller flera är ett svårhanterligt problem ur samhällets

synvinkel. Det tunga inträdesprovet till universiteten eller yrkeshögskolorna direkt efter studentexamen leder lätt till att sökandena inte orkar koncentrera sig tillräckligt på provet eller att de skjuter fram ansökan med åtminstone ett år. Fördröjningen i fråga om övergången från andra stadiet till högskolestadiet förklaras delvis av värnplikten, som många vill fullgöra innan de börjar studera. Studerandena upplever att ett sabbatsår har varit till nytta, och bland dem som fått en studieplats är andelen andra gångens sökande betydande.

Ett centralt problem i fråga om placeringen i studier är den anhopning av sökande som drabbar vissa utbildningsområden. Dagens volym inom utbildningsutbudet innebär i sig att det finns en studieplats för alla intresserade. Problemen uppkommer av att sökandena inte består bara av nya studenter utan också av en stor grupp studenter från tidigare år och dessutom av personer som redan avlagt en examen eller fått en annan studieplats. Många sökande söker sig upprepade gånger till sin favoritbransch, vilket bidrar till anhopningen av sökande. Först efter upprepade misslyckade försök söker de sig till andra studier. Erhållandet av en studieplats vid universiteten och yrkeshögskolorna tar därmed i genomsnitt två år i anspråk.

På hösten 2003 tillsatte undervisningsministeriet en utredningsman för att bereda förslag till utveckling av antagningen av studerande till universiteten så att övergången från studier på andra stadiet till universitetsstudier påskyndas. Utredningsmannen bör bli klar med sitt arbete före utgången av februari 2004.

3.5 Orsaker som hänför sig till högskolornas finansieringssystem

De utdragna studierna har också förklarats med finansiella orsaker. Resursernas volym och sätet att fördela dem har betraktats som ett problem. Universiteten och yrkeshögskolorna har ansett att den nuvarande anslagsnivån inte räcker till för att ordna den undervisning och handledning som behövs för effektiva studier. Å andra sidan har det ansetts att det nuvarande finansieringssystemet inte inrymmer tillräckliga incitament för att universiteten och yrkeshögskolorna skall försöka förkorta tiderna för avläggande av examen och förhindra att studierna avbryts.

Det stora totala antalet studerande har lett till att det har fästs ringa uppmärksamhet vid att i dagens läge har varje universitetslärare i genomsnitt bara tre nya studerande och varje yrkeshögskolelärare i genomsnitt fem studerande. Det kan antas att detta gott och väl räcker till för individuell planering och handledning av studierna.

Inom universitetsfinansieringen har man övergått från finansiering på basis av antalet nybörjarplatser till examensbaserad finansiering. Syftet med den examensbaserade finansieringen har varit att göra universiteten uppmärksamma på verksamhetens avkastning. Med hjälp av examensmål försöker man styra antaletamina på ett för samhället ändamålsenligt sätt.

Universitetens nuvarande finansieringsmodell inrymmer tanken att en underskridning av målen också har lindriga ekonomiska sanktionsverkningar, vilket sporrar universiteten till att sträva efter att nå målen. Överskridning av målen belönas dock inte. På detta sätt försöker man hålla antagningen till universiteten på nuvarande nivå och undvika attamina produktifieras på bekostnad av kvaliteten.

Yrkeshögskolornas finansieringsmodell baserar sig på antalet studerande enligt normtiden och på priser per enhet. I antalet studerande inräknas inte såsom tidigare alla studerande, utan endast studerande enligt normtiden. Genom att utesluta studerande som överskrider tiden har man kunnat påverka yrkeshögskolornas ansvar för att studerandena slutför studierna.

Man har också försökt främja studiernas framskridande vid yrkeshögskolorna genom resultatbaserad finansiering. Den resultatbaserade finansieringen har indelats i två delar. Å ena sidan bedöms yrkeshögskolorna enligt allmänna statistiska kriterier och å andra sidan bedömer Rådet för utvärdering av högskolorna yrkeshögskolorna på basis av kriterierna för spetsenheter. Genom val av kvalitetsenheter inom undervisningen uppmärksammas undervisningens kvalitet.

Undervisningsministeriet och yrkeshögskolorna har tillsammans utvecklat ett gemensamt webbaserat responsystem för yrkeshögskolorna (OPALA), där studerande vid alla yrkeshögskolor strax före examen ger en bedömning av sysselsättningen och framgången i studierna. Frågorna är desamma vid alla yrkeshögskolor och inom alla branscher. Dessutom gör yrkeshögskolorna egna enkäter utgående från sina behov. Som måttstock på utvecklingen av undervisningen och undervisningsmetoderna används bl.a. studerandenas respons på hur den praktik som ingår i studierna lyckats samt studerandenas bedömning av nivån på undervisningen vid yrkeshögskolan.

Avtal om universitetens finansieringssystem ingås för treårsperioder. Nästa nya resultatavtalsperiod gäller 2007–2009. Vid yrkeshögskolorna bereds en revidering av finansieringssystemet som skall införas vid ingången av 2005.

3.6 Studiestöd

Parallellt med denna arbetsgrupp arbetar en utredningsman som tillsatts av undervisningsministeriet för att i enlighet med regeringsprogrammet bereda ett åtgärdsprogram för studiestöd och studerandenas studiesociala ställning. Enligt regeringsprogrammet skall studiestödssystemet samtidigt utvecklas så att det blir mera sporrande. Utredningsmannen har deltagit i arbetsgruppens arbete när det gäller studiestöd för högskolestuderande. Utredningsmannens uppdrag gäller också studiestöd för studerande på andra stadiet.

Studiestödets nivå har inte höjts efter studiestödsreformen i början av 1990-talet, med undantag av höjningen av stödprocenten inom bostadstillägget år 2000. Studerandenas upplevelse av att studiestödet är otillräckligt ökas av att de undviker att ta studielån. En betydande otillräcklighetsfaktor gällande studiestödet hänför sig till hur pass väl studiestödet jämnar ut skillnaderna i studerandenas boendekostnader. Situationen har försämrats de senaste åren då taket för de boendekostnader som beaktas i bostadstillägget inte har höjts i takt med förändringarna i hyresnivån. Studiestödets tillräcklighet förbättras om den eftersläpning som kommit in i systemet under tio års tid rättas till.

Utredningsmannens viktigaste uppgift är att utreda hur studiestödet kan förbättras. Det centrala är då att klarlägga förhållandet mellan studiepenning och studielån och på vilka villkor studerandena kan bli villigare att lyfta studielån.

De kriterier gällande studiernas framskridande och maximitiden för rätt till studiestöd som hänför sig till beviljande av studiestöd för universitetsstudier bör omdefinieras i samband med reformen av examensstrukturen så att de stöder uppnåendet av målen för reformen. Det kan beräknas att tiderna för avläggande av examina förkortas så att studiestödsanslagen i viss mån kan omfördelas. I samband med detta är det också nödvändigt att se över de fastställda maximitiderna för avläggande av yrkeshögskoleexamina.

Utredningsmannen för studiestödet utarbetar ett förslag till åtgärdsprogram för att höja nivån på studiestödet och göra studiestödssystemet mera sporrande.

4 Åtgärdsprogram för att effektivisera studiernas framskridande och minska studieavbrotten

Möjligheterna att förkorta studietiderna vid högskolorna och minska studieavbrotten har ägnats stor uppmärksamhet de senaste åren. Undervisningsministeriet och högskolorna har initierat ett flertal åtgärder som bidrar till att förbättra situationen. Ett centralt mål i mål- och resultatavtalen för nästa treårsperiod är att höja undervisningens kvalitet, effektivisera genomströmningen och förkorta examenstiderna.

Arbetsgruppens åtgärdsförslag gäller bättre kvalitet på studieprocessen, effektivare undervisningsarrangemang, högskolornas finansieringssystem samt samarbetet med arbetslivet. I fråga om effektivare studier kompletteras förslagen med utredningsmannens förslag om studiestödet och antagningen av studerande till universiteten.

Arbetsgruppen anser att snabbare och effektivare förändringar i studietiderna också förutsätter att specialvillkoren för examensstudier revideras på lagstiftningsnivå samt att studiestödet är sporrande och möjliggör studier på heltid.

1 Examenstrukturen och undervisningsplanerna revideras (UVM, högskolorna)

I undervisningsministeriets arbetsgrupper (bl.a. Verkställighet av en tvåstegsmodell i universitetens examenstruktur 39:2002) och i olika utredningar har det fästs avseende vid att undervisningsplanerna vid universiteten är alltför tunga. Utveckling och åjourföring av innehållet i undervisningen är i allra högsta grad ett område som faller inom universitetens autonomi, och därför har ministeriet begränsade möjligheter att påverka på denna punkt. Inom flera utbildningsområden har man redan börjat utarbeta undervisningsplaner enligt reformen av examenstrukturen, vilken också inrymmer en så kallad analys av kärnstoffet per bransch.

Analysen syftar till att definiera de kunskaper och färdigheter som skall ingå i grundexamen. Målet är att gallra bort extra stoff i examensfordringarna. En gränsdragning i fråga om innehållet i grundutbildningen, fortbildningen och den kompletterande utbildningen är viktig också i ekonomiskt hänseende, eftersom finansiering för kompletterande utbildning också kan fås av andra än offentliga medel.

De specialprojekt som inletts liksom det gemensamma projektet Färdig på fem år för tolv universitet kan antas bidra till att studietiderna förkortas. Å andra sidan gäller redan enligt den nuvarande lagstiftningen att universiteten kontinuerligt skall utveckla undervisningen och innehållet i examina. Ganska stora utvecklingsprojekt har redan tidigare genomförts för att förkorta studietiderna vid universiteten, men de har inte haft någon avgörande effekt.

Examensreformen vid universiteten genomförs från den 1 augusti 2005.

Undervisningsministeriet och universiteten stöder framskridandet av de branschvisa projekt som inletts. Projekten syftar särskilt till att undanröja alltför belastande examensfordringar, utarbeta individuella studieplaner och effektivisera studiehandledningen. Examensreformen utvärderas år 2009, och då fästs avseende vid hur reformen påverkat genomströmningen i studierna och om den har förkortat studietiderna.

Det har i olika sammanhang uppskattats att ca 20 % av dem som avlagt en yrkeshögskoleexamen i något skede söker sig till examensinriktad fortbildning som behövs för deras arbete eller karriär. I detta syfte pågår som bäst ett försök med arbetslivsorienterade påbyggnadsexamina vid yrkeshögskolorna. Påbyggnadsexamina omfattar 40–60 studieveckor. Försöket upphör på sommaren 2005. Rådet för utvärdering av högskolorna utvärderar försöket. Avsikten är att med beaktande av resultaten av utvärderingen permanent föreskriva om påbyggnadsexamina så att författningarna gäller när försöksperioden upphör.

Med tanke på smidiga studier är det viktigt att de som avlagt en yrkeshögskoleexamen kan fortsätta studera vid yrkeshögskolorna inom ramen för arbetslivsorienterade studier. Studerandena behöver då inte fullgöra sådana studier i anslutning till vetenskaplig orientering som är nödvändiga i magisterprogrammen vid universiteten. Studietiderna i anslutning till den examensnivå som följer efter yrkeshögskoleexamen blir då kortare, eftersom problem gällande tillgodoräknande inte förekommer och eftersom studerandena inte behöver fullgöra kompletterande studier till följd av en ändrad studieorientering.

För att universiteten och yrkeshögskolorna skall bevara och utveckla sin separata profil är det viktigt att båda sektorerna får koncentrera sig på studiehelheter som lämpar sig för den egna profilen. För att garantera en rättvis behandling av studerande som övergår från en högskolesektor till en annan föreskrivs i samband med universitetens examensreform också om den behörighet för examina inom den andra cykeln vid universiteten (magisterstudiet) som yrkeshögskoleexamen medför. Avsikten är att lägre högskoleexamen och yrkeshögskoleexamen skall ge samma formella behörighet för studier inom den andra cykeln. Avsikten är dock också att föreskriva att på grund av skillnaderna i innehållet i grundexamina skall universiteten kunna kräva att studerandena skall fullgöra högst ettåriga kompletterande studier innan de får börja studera inom den andra cykeln. Förfarandet förlänger naturligtvis i praktiken de sammanräknade studietiderna.

Yrkeshögskolorna har också stark kompetens och erfarenhet när det gäller examensinriktad utbildning vid sidan om arbetet. På denna erfarenhetsgrund kan man bygga ett välfungerande påbyggnadsexamenssystem så att studierna ingår som ett led i arbetsgemenskapernas utvecklingsprojekt.

Påbyggnadsexamina vid yrkeshögskolorna permanentas år 2005. De som avlagt en yrkeshögskoleexamen har då faktiska möjligheter att avlägga nästa examensnivå inom ramen för arbetslivsorienterade studier utan några kompletterande studier som förlänger studietiderna.

Övergången från en högskolesektor till en annan förtydligas. Yrkeshögskoleexamen och lägre högskoleexamen ger samma formella behörighet för studier inom den andra cykeln. Den mottagande högskolan bestämmer vilka kompletterande studier som krävs på basis av skillnaderna i innehållet i examina.

2 Antagningen av studerande till universiteten revideras (UVM, universiteten)

Undervisningsministeriet har tillsatt en utredningsman för att bereda förslag till en reform av antagningen av studerande till universiteten. Reformen syftar till att påskynda studerandenas övergång från andra stadiet till universiteten. Om reformen lyckas bidrar den till att universitetsstuderande avlägger examina vid en yngre ålder än för närvarande. I praktiken kan revideringarna till stor del träda i kraft år 2005.

Utgående från utredningsmannens förslag revideras antagningen av studerande till universiteten från år 2005.

3 Studierätten vid universiteten definieras närmare (UVM)

I Finland har studierätten vid universiteten i praktiken inte alls begränsats på samma sätt som vid yrkeshögskolorna. Studierätten kvarstår för den som antagits som studerande, förutsatt att han eller hon närvaro- eller frånvaroanmäler sig varje läsår (115/1998). En arbetsgrupp tillsatt av undervisningsministeriet har tidigare funderat över möjligheten att begränsa studierätten. I promemorian Utveckling av studiernas framskridande (15:1998) föreslog arbetsgruppen att definitionen av studierätt förtydligas så att studerandena först får studierätt för den tid för avläggande av examen som angetts i examensförordningen. I förslaget ingick också ett förfarande för beviljande av förlängning av särskilda skäl och för återvinning av förlorad studierätt. Arbetsgruppen ansåg att genomförandet av förslaget också skulle förutsätta andra utvecklingsåtgärder gällande universiteten. Efter diskussioner och rätt så negativ respons gick undervisningsministeriet in för att inte föreslå någon lagändring.

Med tanke på effektivare studier kan studierätten i praktiken begränsas på två olika sätt: genom tidsbegränsad studierätt för universitetsstuderande - t.ex. i enlighet med författningarna om yrkeshögskolorna - och genom författningar om förlust och återvinning av studierätt eller genom avgifter för extra studier som egentligen inte ingår i examen. I vissa länder där det i allmänhet inte uppbärs några terminsavgifter har man försökt minska antalet overtidsstuderande genom att införa terminsavgifter för studerande som överskridit en viss tidsgräns (republiken Tjeckien, vissa delstater i Tyskland).

En tidsbegränsning förespråkas dels av erfarenheterna från yrkeshögskolorna, där utdragna studier inte har blivit något problem, dels av internationella erfarenheter. Genom tidsbegränsning kan man också minska antalet anmälda studerande som inte alls studerar.

Begränsningen bidrar också till att de utbildningssatsningar som samhället bekostar fördelas jämnare mellan individerna och effektiviserar studerandenas tidsanvändning och planmässiga studier. Ibland har det föreslagits att studierätten borde begränsas till tio år. En sådan begränsning har knappast någon styrande effekt på verksamheten, eftersom genomströmningen i praktiken inte alls ökar efter tio studieår.

Reformen syftar till att sporra studerandena att slutföra studierna snabbare. Avsikten är inte att reformen skall leda till att studierna avbryts på grund av tidsgränsen. Studierätten bör därför begränsas på ett smidigt sätt så att detta inte ändrar universitetsstudiernas karaktär. Den akademiska friheten äventyras inte, eftersom studerandena även i fortsättningen själva bestämmer vilka ämnen de studerar och i vilken ordning.

Studerande bör också ha möjlighet att hålla en paus i studierna då livssituationen gör att det inte går att studera ens på deltid. Studerandena bör ha rätt att frånvaroanmäla sig för två läsår under studietiden. På så sätt underlättas trycket till följd av en svår livssituation och stöds studerandenas möjlighet att återfå arbetsförmågan. Frånvarotiden kan dessutom användas t.ex. för att studera utomlands eller skaffa sig arbetserfarenhet.

Studerandena bör naturligtvis dessutom alltid kunna få förlängning av särskilda skäl, t.ex. sjukdom, moderskaps- eller föräldraledighet eller värnplikt. På så sätt säkerställs studiemöjligheterna också för sådana studerande för vilka flexibiliteten i strukturen inte är tillräcklig. För att den förlängda studietiden verkligen skall göra det möjligt att slutföra studierna, bör studeranden presentera en plan för slutförandet av studierna. Studeranden gör upp planen tillsammans med den handledande läraren, på samma sätt som den individuella studieplanen.

Om denna begränsning tillämpades i dagens läge, skulle den som mest beröra bara ungefär en femtedel av universitetsstuderandena.

Studerandena skall fullgöra de studier som ingår i lägre och högre högskoleexamen senast inom en tid som med två år överskrider examinas sammanlagda omfattning. En studerande får frånvaroanmäla sig för högst två läsår under studietiden. Frånvarotiden förbrukar inte tiden för studierätt.

En studerande som inte slutfört studierna inom föreskriven tid förlorar sin studierätt, om inte universitetet av särskilda skäl beviljar förlängning. För att förlängning skall beviljas förutsätts att studeranden presenterar en godtagbar plan för slutförandet av studierna. Ändringen föreslås träda i kraft den 1 augusti 2005. Den gäller då dem som inleder universitetsstudier 2005–2006 och senare.

De föreslagna författningsändringarna innebär i praktiken att studerandena har minst nio år på sig för att avlägga en examen för vilken normtiden är fem år.

4 Studier som ingår i examen definieras klart på förhand (UVM, universiteten)

De studier som ingår i examen och examinas allmänna struktur anges för närvarande å ena sidan i universitetens branschvisa examensförfordningar och å andra sidan i yrkeshögskolelagen och förordningen om yrkeshögskolor. Mera detaljerade regler ingår i högskolornas egna examensstadgar. Utbildning som leder till universitetsexamen ordnas antingen med inriktning på ett huvudämne eller i form av utbildningsprogram. Utbildningsprogrammen frångicks till största delen i examensreformen i början av 1990-talet, då man ville understryka individuella

och flexibla examina. Yrkehögskolestudierna ordnas i form av utbildningsprogram. Enligt yrkehögskolelagen begränsas studierätten vid en yrkehögskola enligt utbildningsprogrammet, undervisningsplanerna och yrkehögskolans examensstadga.

Vid universiteten är det i praktiken svårt att på förhand definiera vilka studier som ingår i examen just därför att utbildningen inte ordnas i form av utbildningsprogram. Med universiteten har det preliminärt överenskommit om att universiteten skall ta i bruk individuella studieplaner före utgången av resultatavtalsperioden 2004–2006. När systemet med HOPS har etablerats kan planen utvecklas till ett dokument som för varje studerande fastställer de studier som ingår i utbildningen enligt hans eller hennes studierätt. Ett effektivt införande av HOPS:ar kan främjas bl.a. genom att uppgörandet av planerna tas in i kursfordringarna. HOPS bör kunna användas smidigt så att studerandena kan ändra sin plan på det sätt som universitetet godkänner. Med tanke på flexibiliteten kan de studier som fastställts i HOPS, på ett ändamålsenligt sätt överskrida examinas normomfattning med 20 studieveckor.

HOPS är ett effektivt verktyg för att förebygga fördröjda studier och eventuella problem. Genom att göra upp en HOPS och granska den - tillsammans med läraren - får studerandena en uppfattning om det pågående läsåret och hela sin studiegång. En studerande vars studier inte framskrider planenligt kan då uppmärksammas redan innan situationen blivit kritisk. Det spelrum som föreslås i studierätten möjliggör korrigerande åtgärder. Att studier som ingår i examen definieras på förhand är viktigt också ur den synvinkeln att förfarandet förtydligar arbetsfördelningen mellan examensstudier och avgiftsbelagd kompletterande utbildning. I dag används examensstudier som en avgiftsfri kanal för kompletterande utbildning.

Studerandena har rätt att fullgöra studier för lägre eller högre högskoleexamen i den omfattning som anges i förordningen om universitetsexamina, examensstadgarna, undervisningsplanerna och studerandens individuella studieplan. Övergången till systemet sker inom ramen för resultatstyrningsprocessen mellan undervisningsministeriet och universiteten. Om studierätten begränsas tidsmässigt, föreligger det inte ett lika stort tryck på att begränsa omfattningen av examina.

5 Den öppna universitetsundervisningen och den öppna yrkehögskoleundervisningen förtydligas (UVM, högskolorna)

En stor del av universitetsstuderandena i Finland studerar i själva verket på deltid. Dessutom finns det en stor grupp närvaroanmälda studerande som inte avlägger en enda studievecka under studieåret. Detta är ett problem också med tanke på den internationella statistikföringen, då de så kallade kostnaderna per enhet i jämförelserna beräknas med beaktande av en stor grupp närvarande studerande som i själva verket studerar med nedsatt effekt eller inte alls. Statuserna som studerande är dessutom förenade med många förmåner som står till förfogande också för dem som inte studerar aktivt. Universitetens resurser bör bättre än tidigare kunna allokeras till dem som studerar aktivt.

Än så länge har man inte administrativt ingripit i deltidsstuderandet. Det finns trots allt mycket som talar för att saken bör åtgärdas. Eftersom det officiellt inte är möjligt att studera på deltid, innebär deltidsstudier problem som kan undanröjas genom att studiemetoderna och studiearrangemangen utvecklas och görs mångsidigare. Detta är ändamålsenligt också ur perspektivet för vuxenutbildning och livslångt lärande, där bättre studiemöjligheter för personer i arbetsför ålder har betonats. Utvecklingen av den virtuella undervisningen stöder

målet, men kräver ännu flera års arbete. Helheten inrymmer ett omfattande utbud av öppna universitets- och öppna yrkeshögskolestudier, där knutpunkten har varit övergång till examensstudier.

Användningen av den öppna universitetsundervisningen som väg till examen är förenad med många reflektioner som är centrala med tanke på jämlikhet i utbildningen. Än så länge förhåller det sig så att utbudet har en ojämn regional fördelning. Merparten av studerandena finns fortfarande i de stora städerna i södra Finland. Å andra sidan är det anmärkningsvärt att antalet studerande från arbetstagarfamiljer och deras andel i förhållande till befolkningen och examensstuderande vid universiteten har ökat. Det ser alltså ut som att den öppna universitetsundervisningen, i enlighet med de ursprungliga målen, har lyckats minska skillnaderna mellan samhällsgrupperna i fråga om utbildningsmöjligheterna (Risto Rinne et al, Avoimen yliopiston opiskelija, Painosalama Oy, Turku 2003).

Vid yrkeshögskolorna har den separata vuxenutbildningen gjort det möjligt att utveckla deltidsstudierna med hänsyn till de förvärvsarbetande vuxnas behov. De praktiska arrangemangen i anslutning till deltidsstudier, bl.a. när det gäller studierätten, har lösts i respektive yrkeshögskolas examensstadga. Den öppna yrkeshögskoleundervisningen är än så länge rätt obetydlig. Den examensinriktade vuxenutbildningen har uppnått samma mål som på universitetshåll uppställts som mål för utvecklingen av den öppna universitetsundervisningen.

Möjligheterna att bli examensstuderande för dem som fullgjort öppna universitetsstudier underlättas särskilt inom de branscher där behovet av arbetskraft är stort. För att en studerande skall få studierätt krävs i regel studier i huvudämnet omfattande högst 30 studieveckor (45 studiepoäng). Studerande som fullgjort en tillräcklig mängd studier med bra vitsord behöver inte delta i inträdesprov. Det är nödvändigt att bredda den öppna studievägen när andelen samma års studenter börjar höjas inom antagningen av studerande till universiteten. Reformen träder i kraft den 1 augusti 2005.

Den öppna universitetsundervisningen utvecklas som en utbildningsform för lägre högskoleexamen i syfte att förbättra den regionala tillgången och främja examensinriktad utbildning för vuxna. Rätten att utfärda examen kvarstår hos universiteten/fakulteterna/avdelningarna. För att säkerställa kvaliteten på examina utförs lärdomsprovsarbetet under fakultetens handledning. Vid antagningen av studerande styrs de som avlagt lägre högskoleexamen via den öppna universitetsundervisningen direkt till antagningen till magisterstudiet.

Vid yrkeshögskolorna genomförs examensinriktad utbildning fortfarande i form av vuxenutbildning. I detta skede utformas inte någon parallell examensstig från den öppna yrkeshögskoleutbildningen.

6 Examensinriktad utbildning skall fortfarande vara avgiftsfri (UVM)

I Finland har man med kraft gått in för att utbildningen skall vara avgiftsfri. Den privata finansieringsandelen inom högskoleutbildningen varierar i olika länder. Enligt OECD:s utredningar håller den privata finansieringen på att öka. I bl.a. USA, Japan och Sydkorea står terminsavgifterna för hela 40–50 % av högskoleutgifterna. Finland hör tillsammans med de

nordiska länderna och länderna i Centraleuropa till en grupp där också högskolestudier av tradition varit avgiftsfria. Under de senaste åren har terminsavgifter införts i Österrike och i fråga om överdrivet långa studier i vissa delstater i Tyskland.

Internationella jämförelser visar att bara ett fåtal länder har råd att erbjuda högskolestuderande avgiftsfri undervisning, högklassigt studiestöd och obegränsad studierätt.

I synnerhet ur perspektivet för investering i utbildningskapital har terminsavgifter eller motsvarande avgifter motiverats med att den som avlagt examen får fullständig vinning i form av växande inkomster. Undersökningar (bl.a. det av Näringslivets forskningsinstitut ETLA samordnade projektet PURE) visar obestridligt att högskolestudier är en förmånlig investering för de unga. En del av kostnaderna kan således utan stora förluster i den samhälls-ekonomiska effektiviteten överföras till att betalas av dem som drar nytta av fördelarna. Å andra sidan är det känt att i samband med sökande till en utbildning är en hög terminsavgift en starkt differentierande faktor enligt föräldrarnas förmögenhet. Utgående från denna analys har man sökt modeller där en del av utbildningskostnaderna betalas tillbaka t.ex. via lönerelaterad utbildningsskatt (Australien). Den forskargrupp vid OECD som utvärderade det finländska yrkeshögskolesystemet på sommaren 2002 föreslog att också Finland kunde överväga en liknande modell.

Trots att det kan råda förhållandevis stor enighet om att det nuvarande systemet inrymmer betydande inkomstöverföringar beträffande den högt utbildade delen av befolkningen, tycks den allmänt utbildningsvänliga attityden och i synnerhet jämlikhetsaspekten i fråga om studerandenas sociala bakgrund starkt förespråka utbildning som finansieras av samhället. Det är dock skäl att beakta att den högre utbildningen i Finland, i synnerhet universitetsutbildningen, fortfarande är kraftigt differentierad enligt föräldrarnas utbildnings- och inkomstnivå.

Införandet av terminsavgifter diskuterades i Finland under förra hälften av det förra årtiondet. Enligt de beräkningar som då presenterades skulle nominella terminsavgifter om ca 1 000–2 000 mk knappast alls ha någon ekonomisk betydelse för universiteten, men signaleffekten skulle eventuellt vara betydande. Högre terminsavgifter som skulle styra universitetens verksamhet kunde däremot försätta sökandena i ojämlik ställning och utan kompenserande metoder kunde de försämra jämlikheten i utbildningen.

Den examensinriktade utbildningen är avgiftsfri även i fortsättningen. Den ständigt växande efterfrågan på utbildning till följd av accentueringen av livslångt lärande förutsätter dock att den finansiella basen inom utbildningen breddas.

För vuxenutbildning som riktar sig till dem som deltar i arbetslivet bör en avgift kunna tas ut som är skäligen för studerandena med hänsyn till deras livssituation. Vid universiteten avses med vuxenutbildning öppna universitetsstudier och kompletterande utbildning. Annan kompetenshöjande utbildning och komplettering av examina bör tydligare än för närvarande kunna ordnas i form av avgiftsbelagd kompletterande utbildning.

Möjligheterna att utnyttja samfinansierad kompletterande utbildning som ett led i examensinriktad utbildning för vuxna utökas så att studier som fullgjorts inom den avgiftsbelagda kompletterande utbildningen på ett smidigare sätt än för närvarande kan räknas till godo inom examensinriktad utbildning. I syfte att säkerställa utbildningens kvalitet gäller det att se till att de som studerar inom dylika program uppfyller normala krav för antagningen av studerande till högskolorna.

7 Studiestödssystemet revideras (UVM)

Parallellt med denna arbetsgrupp arbetar en utredningsman som tillsatts av undervisningsministeriet och som i enlighet med regeringsprogrammet skall bereda ett åtgärdsprogram för studiestödet och studerandenas studiesociala ställning. Enligt regeringsprogrammet skall studiestödssystemet samtidigt utvecklas så att det blir mera sporrande.

Studiestödet utgör ett viktigt led i helheten för främjande av studierna. Utredningsmannens förslag syftar till att möjliggöra studier på heltid. Genomförandet av förslagen skapar förutsättningar för ett slagkraftigt åtgärdsprogram.

8 Högskolornas finansieringssystem utvecklas så att det stöder effektiva studier (UVM)

Beredningen av universitetens resultatavtal och finansieringsmodeller ses nästa gång över för resultatavtalsperioden 2007–2009. När finansieringsmodellerna ses över gäller det att se till att omständigheter som stöder studiernas framskridande och snabbare slutförande av studierna i tillräcklig grad beaktas i fördelningen av finansieringen. I universitetens resultatavtal bör också ingå mål som gäller detta.

Beträffande basfinansieringen bör det övervägas hur reformen av examenstrukturen vid universiteten i sporrande bemärkelse återspeglas i fördelningen av medel. Är det t.ex. nödvändigt att parallellt med magisterexamina vid universiteten också uppställa mål för kandidatexamina? Det återstår också att fundera över eventuella sanktioner och stödåtgärder om de uppställda målen inte nås.

Den kalkylerade modellen för universitetens basfinansiering utvecklas så att den inrymmer lägre högskoleexamina från och med resultatavtalsperioden 2007–2009.

Samtidigt intas två nya indikatorer i den resultatbaserade finansieringen: andelen studerande som avlagt examen inom normtiden jämfört med alla studerande som avlagt examen och andelen heltidsstuderande av alla närvaroanmälda studerande. Som heltidsstuderande betraktas studerande med 30 studieveckor (45 studiepoäng) per läsår.

I enlighet med regeringsprogrammet är avsikten att systemet för yrkeshögskolornas basfinansiering skall revideras år 2005. I det sammanhanget är det nödvändigt att ändra kriterierna för fördelning av pengar så att yrkeshögskolornas intresse för att studerande avlägger examen ökar ytterligare och så att användningen av högskolornas pengar till stödssystem för studerande och studiehandledning är en god investering för högskolan som bringar resultat i fråga om fördelningen mellan olika yrkeshögskolor av det belopp som står till förfogande för högskolornas inbördes konkurrens.

I samband med reformen av yrkeshögskolornas finansiering upptas antalet avlagda examina vid sidan om andra kriterier som ett centralt kriterium för fördelningen av basfinansiering till de olika yrkeshögskolorna. Reformen träder i kraft den 1 januari 2005.

Parallellt med basfinansieringen kan studiernas framskridande stödas genom resultatbaserad finansiering. På samma sätt som i fråga om yrkeshögskolorna kan resultatbaserad finansiering riktas till sådana universitet där normtiden för studierna har utvecklats i positiv riktning. Till att börja med är det möjligt att inom en relativt kort tid kontrollera hur antalet kandidatexamina har utvecklats i förhållande till antalet nybörjare. Det är också möjligt att följa antalet studieveckor. Åtgärderna bör kunna vidtas så snabbt som möjligt, redan under innevarande avtalsperiod.

Kvalitetsperspektivet kan i sin tur hänföra sig till studerandenas respons på studiearrangemangen, undervisningens kvalitet och studieinnehållets tidsenlighet samt studiehandledningens nivå. Responsen kan kopplas t.ex. till slutförandet av studierna. Yrkeshögskolorna har redan infört ett dylikt system, och resultaten används inom yrkeshögskolornas resultatbaserade finansiering. Utvecklingen av ett responsystem för universiteten kräver beredningsarbete, som bör anknytas till utvecklingen av KOTA-databasen.

För alla universitet utvecklas ett enhetligt system för respons av studerande där studerandena strax före examen besvarar samma frågor. Resultaten används som mätare för universitetens resultatbaserade finansiering. Responssystemet införs under resultatavtalsperioden 2007–2009.

9 Användningen av terminerna effektiveras (högskolorna)

Enligt respons från studerandena är undervisningsarrangemangen vid högskolorna en viktig orsak till att studierna fördröjs. I dagens läge används inte hela läsåret effektivt för undervisning, utan undervisningen börjar sent och slutar tidigt på både höst- och vårterminen. Dessutom anhopas undervisningen mitt i veckan eftersom det inte ordnas tillräckligt med undervisning på måndagar och fredagar. Det bör dock noteras att vid universiteten tar lärarna emot tenter och ger graduhandledning också under ferieperioderna.

Högskolorna övergår till ett system där organiserad undervisning faktiskt ges senast den 1 september och upphör tidigast den 15 december. På vårterminen ordnas undervisning åtminstone från den 15 januari till den 31 maj. Undervisningsutbudet planeras så att det fördelar sig jämnt över kalenderveckan. Inom undervisningsarrangemangen övergår man senast på hösten 2005 till periodundervisning eller något annat motsvarande system som effektiviserar verksamheten. Situationen följs inom mål- och resultatavtalsprocessen. Universiteten stöder ekonomiskt studerandenas möjligheter att bedriva sommarstudier. Detta genomförs genom att den öppna universitetsundervisningen inlemmas i det riksomfattande avtalet om flexibel studierätt (JOO-avtalet). Motsvarande förfarande genomförs vid yrkeshögskolorna. Reformerna införs den 1 augusti 2005.

10 Med arbetsmarknadsparterna utformas spelregler för att förkorta studietiderna (UVM, arbetsmarknadsorganisationerna)

Ett mera omfattande engagemang i heltidsstudier bland högskolestuderande är också i hög grad beroende av verksamheten på arbetsmarknaden. Tidigare erfarenheter har visat att vid

kraftig ekonomisk tillväxt får studerande i ett rätt tidigt skede arbete inom tillväxtbranscherna utan examen. Suget från arbetsmarknaden kan vara så starkt att det blir svårt att fortsätta studera vid sidan om arbetet. Man bör bereda sig på detta i synnerhet nu när brist på arbetskraft kan skönjas inom många branscher då de stora åldersklasserna går i pension.

Som ett led i regeringens politikprogram för sysselsättning ingår statsmakten och centralorganisationerna på arbetsmarknaden ett avtal om hur möjligheterna att fortsätta studierna fram till examen säkerställs för högskolestuderande som rekryterats till arbetslivet. Med arbetsmarknadsorganisationerna avtalas också om utveckling av praktik som stöder studierna och om handledning av lärdomsprovsarbete. Avtalet ingås år 2004.

5 Verkningarna av åtgärdsprogrammet

Förslagen i åtgärdsprogrammet och förslagen av utredningsmannen för studiestödet bildar en sammanhängande helhet. För att önskade effekter skall nås förutsätts att samtliga förslag förs framåt samtidigt.

Verkningar för arbetsmarknaden

Den arbetsföra befolkningen i åldern 15–55 år minskar med närmare 200 000 personer från år 2000 till år 2010. Minskningen är ungefär lika stor under det följande årtiondet. Under samma tid ökar antalet personer över 64 år från 780 000 till 1 220 000, vilket betyder att avgången på arbetsmarknaden är större än de unga åldersklassernas inträde på arbetsmarknaden. Med tanke på Finlands ekonomi är det därför nödvändigt att effektivisera alla offentliga tjänster och förlänga yrkesbanan från början och slutet. Det gäller dessutom att se till att läroanstalterna fungerar effektivt så att den andel av nya studerande som avlägger examen ökar jämfört med nuläget.

Åtgärdsprogrammet och reformen av studiestödet leder till att universitetsstuderande avlägger examen i genomsnitt ungefär ett år snabbare än för närvarande. Antalet högskoleutbildade i arbetslivet ökar då med ca 15 000 personer.

När målen för programmet uppnås minskar också studieavbrotten och genomströmningsgraden stiger, vilket leder till att antalet examina ökar. På årsbasis eftersträvas en ökning om ca 2 500 examina vid yrkeshögskolorna och ca 3 000 examina vid universiteten.

Kunnig, högskoleutbildad arbetskraft fås ut på arbetsmarknaden ungefär ett år tidigare än för närvarande och i ett större antal än i dag. De högskoleutbildade placeras snabbare på arbetsmarknaden också därför att studerandenas yrkesbanor utvecklas redan under studietiden så att de stöder studiernas framskridande, vilket underlättar studerandenas övergång till permanenta arbetsuppgifter. Samtidigt frigörs ett betydande antal arbetsplatser där kompetenskraven inte förutsätter kunnande på högskolenivå. På nivån för statsfinanserna kan detta återspeglas i minskade utgifter för arbetslöshet. Åtgärdsprogrammet förbättrar också den vuxna befolkningens möjligheter att avlägga högskoleexamina. Eftersom åtgärdsprogrammet till största delen inleds år 2005, ses effekterna huvudsakligen på arbetsmarknaden efter år 2010.

Verkningar för högskolornas verksamhet

Åtgärdsprogrammet syftar till att förändra deltidstudiekulturen i riktning mot heltidsstudier, vilket har många positiva verkningar för högskolesamfundens verksamhet. Den intensifierade verksamheten skapar förutsättningar för starkare universitets- och yrkeshögskolesamfund och effektivare och planmässigare verksamhet (studiehandledning, kurs- och utrymmesarrangemang). De föreslagna åtgärderna försvagar inte högskolornas autonomi och förändrar inte högskolestudiernas karaktär av studier som respekterar den akademiska friheten.

Trots att det totala antalet studerande minskar på lång sikt, kvarstår volymen för den undervisning som högskolorna ordnar oförändrad och det behövs något mera studiehandledning än för närvarande. I det inledande skedet ökar undervisningsbehovet, eftersom en större del av studerandena är beredda att studera på heltid. Högskolornas behov av finansiering av undervisningsutbudet kvarstår därför på samma nivå som i dag och utgifterna för studiehandledning ökar. I det inledande skedet behövs det både vid universiteten och vid yrkeshögskolorna extra satsningar på undervisningsutbudet och effektivare handledning. De extra satsningarna finansieras inom den utgiftsram som regeringen godkänner.

Verkningar för studerandena

Åtgärdsprogrammet genomförs samtidigt som reformen av examensstrukturen vid universiteten. Undervisningsministeriet har redan initierat ett flertal åtgärder som syftar till att förbättra handlednings- och rådgivningstjänsterna för högskolestuderande.

Förslaget lyfter fram den individuella studieplanens (HOPS) centrala position för att strukturera studierna. Därigenom får studerandena allt mera stöd för planeringen av sina studier. Planen kan ändras under studierna gång, och i planen kan tas in sådana studier som studeranden noterat som behövliga när studierna framskridit. I samband med diskussioner om ändringar i HOPS kan man undvika felaktiga val och onödigt omfattande studiehelheter som ingår i det nuvarande systemet. Också detta bidrar till att effektivera studierna och påskynda avläggandet av examina. HOPS gör det också möjligt att komma överens om studiehelheter som är mera omfattande än normomfattningen i sådana fall då det är nödvändigt med anledning av en framtida karriär som forskare eller en ny arbetslivsorientering.

Studerandena har nio år på sig för att avlägga femåriga examina (studier omfattande 5 år + 2 tilläggsår + 2 frånvaroår). Också efter det kan universitetet besluta att studerandena av särskilda skäl skall få förlängd studietid för avläggande av examen. Tidsfristerna bidrar dock till att strukturera studierna och därigenom påverka studiernas framskridande. De föreslagna begränsningarna i studierätten vid universiteten är tillräckligt luftiga och utgör inget hinder för avläggande av examina. En begränsad studierätt har dock ett viktigt signalvärde för såväl studerandena som universiteten.

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

ISBN 952-442-710-9

ISSN 1458-8102

Julkaisumyynti:

Yliopistopaino

PL 4 (Vuorikatu 3)

00014 Helsingin Yliopisto

puhelin (09) 7010 2363

faksi (09) 7010 2374

books@yopaino.helsinki.fi

www.yliopistopaino.helsinki.fi